

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Veronika Burdová

**Koncepce ochrany života a zdraví v českém
trestním právu**

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Koncepce ochrany života a zdraví v českém trestním právu* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 20.1.2011

Veronika Burdová

Já, níže podepsaná Veronika Burdová, autorka diplomové práce na téma *Koncepce ochrany života a zdraví v trestním právu*, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů (dále jen „autorský zákon“), dává tímto jako subjekt údajů souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 41 Olomouc, Česká republika (dále jen „UP“)

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb UP. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle autorského zákona.

Prohlašuji, že výše uvedené údaje jsou pravdivé.

V Olomouci dne 20.1.2011

Veronika Burdová

OBSAH

1. Úvod.....	5
2. Historický vývoj právní úpravy.....	7
2.1. Období 11. – 18. století.....	7
2.2. Období od 19. století po současnost.....	8
3. Ústavní zakotvení ochrany života a zdraví.....	11
3.1. Právo na život.....	11
3.2. Právo na ochranu zdraví.....	12
4. Právo na život v mezinárodních smlouvách.....	14
4.1. Mezinárodní dokumenty.....	14
4.2. Komunitární dokumenty.....	15
5. Vymezení počátku a konce lidského života.....	17
5.1. Počátek lidského života.....	17
5.2. Konec lidského života.....	18
5.2.1. Eutanázie.....	19
6. Současná právní úprava.....	24
6.1. Dělení trestných činů, srovnání se starou právní úpravou.....	24
6.2. Znaky skutkových podstat trestných činů proti životu a zdraví.....	25
6.3. Trestné činy proti životu.....	26
6.4. Trestné činy proti zdraví.....	29
6.4.1. Pojmy ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví.....	30
6.5. Trestné činy ohrožující život a zdraví.....	31
6.6. Trestné činy proti těhotenství ženy.....	33
6.7. Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem.....	36
7. Slovenská právní úprava trestných činů proti životu a zdraví.....	39
8. Závěr.....	46
9. Resumé.....	48
10. Seznam klíčových slov.....	49
11. Přílohy.....	50
12. Použitá literatura.....	52

1. Úvod

Život a ochrana zdraví patří bezesporu k nejdůležitějším atributům lidské společnosti. Lidé, hlavně ti zdraví, jsou základním stavebním prvkem této společnosti a jejich hlavními cíli je zachování lidské rasy a zajištění reprodukce. Proto je také velmi důležitá ochrana jejich života a zdraví prostřednictvím právních předpisů, které platí pro všechny občany stejně a jejich dodržování je vynutitelné státní mocí.

Právo na život, nedotknutelnost osoby a ochrana zdraví jsou deklarovány Listinou základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Primárně jsou však lidský život a zdraví chráněny trestním zákoníkem.

V novém trestním zákoníku platném od 1. 1. 2010 zákonodárce skupinu trestných činů proti životu a zdraví velmi významně posunul na první místo právní ochrany. V předchozí právní úpravě byly tyto trestné činy zařazeny až na sedmé místo, za skupiny trestných činů jako jsou hospodářské trestné činy, obecně nebezpečné trestné činy, trestné činy proti republice, proti rodině a mládeži, proti pořádku ve věcech veřejných a trestné činy hrubě narušujících občanské soužití. Tímto krokem tak poukázal na důležitost a nutnost ochrany života a zdraví v České republice. Došlo také k vymezení nových skutkových podstat a zpřísnění i některých trestů.

Ve své diplomové práci bych chtěla jako první nastínit historický vývoj právní úpravy trestných činů proti životu a zdraví, který je velmi zajímavý a jsou zde vidět velmi významné posuny lidské společnosti, co se týče ochrany života a zdraví. Poté uvedu jejich ústavněprávní uchopení v České republice a místo na mezinárodněprávní úrovni. Budu se zabývat pojmy počátek a konec lidského života, neboť jejich vymezení je pro posuzování trestných činů proti životu a zdraví zásadní. Existuje mnoho názorů odborníků, kdy lidský život začíná a kdy končí. Já se pokusím některé formulovat, nastíním, co uvádí judikatura a předestřu i svůj vlastní názor na věc. Neméně zajímavá je také otázka eutanazie a trestného činu usmrcení na žádost. Tato tematika je u nás i ve světě kontroverzní, často diskutovaná. Popíšu, co slovo eutanazie znamená, jaké rozlišujeme druhy eutanazie a její uchopení ve světových právních úpravách. U trestného činu usmrcení na žádost se budu zabývat především jeho možným začleněním do českého trestního práva a lehce se dotknu i úprav v jiných zemích.

Stať své diplomové práce bych chtěla věnovat rozdílům mezi platnou právní úpravou a trestním zákonem předchozím, tedy zákonem č. 140/1961, trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009, a dále se pak budu zabývat jednotlivými kategoriemi trestných činů proti životu a zdraví – trestnými činy proti životu, proti zdraví,

proti těhotenství ženy, trestnými činy ohrožující život a zdraví a trestnými činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem. Podřadím pod ně jednotlivé trestné činy, vymezím některé skutkové podstaty, uvedu judikaturu a některé z nich se pokusím srovnat s právní úpravou z minulých let. Také se budu zabývat slovenskou právní úpravou trestných činů proti životu a zdraví. Uvedu základní členění těchto trestných činů, druhy trestných činů a to vše srovnám s českou právní úpravou. Zhodnotím rozdíly obou právních úprav, jejich klady a zápory.

Ve své diplomové práci jsem využila především vědeckou metodu popisnou, srovnávací, využila jsem i historického přístupu k tématu. Mými hlavními zdroji při psaní diplomové práce byly především odborné monografie, komentáře a judikatura, u některých témat jsem hojně využívala publikovaných odborných článků v právnických časopisech. Osnovu ke své diplomové práci jsem vytvořila na základě vysokoškolských učebnic trestního práva, odkud jsem rovněž čerpala i teorii. Velmi užitečnými se mi staly také statistiky kriminality Ministerstva spravedlnosti. Srovnala jsem počet pravomocných rozhodnutí soudů o trestných činech proti životu a zdraví v letech 2005 – 2009 a na základě těchto dat jsem vytvořila grafy, které jsem zařadila do příloh.

2. Historický vývoj právní úpravy

Historický vývoj právní úpravy trestných činů proti životu a zdraví u nás je velmi rozsáhlý, první psané zmínky o jejich existenci se datují již do 11. století našeho letopočtu. V této kapitole své diplomové práce se budu stručně zabývat pouze nevýznamnějšími historickými momenty a událostmi.

2.1. Období 11. – 18. století

Vývoj právní úpravy trestných činů proti životu a zdraví se na našem území začíná sledovat zhruba od počátku 11. století, kdy v Českých zemích platí Dekreta Břetislavova z roku 1039. Ta se delikty proti životu a zdraví nezabývá, v této době se vražda a ublížení na těle chápou jako poškození soukromého zájmu, proto je zde velmi malý zájem a ochrana ze strany státu. Můžeme tak vidět veliký kontrast mezi důslednou ochranou feudálního vlastnictví na jedné straně a prakticky nulovým zájmem o lidský život a zdraví. Zatímco sankce proti majetkovým deliktům byly vyjádřeny přesně a detailně, u těch proti životu a zdraví se poškození nebo příbuzní poškozeného museli spolehnout na svou vlastní iniciativu, která měla ve většině případů formu msty nebo soukromého narovnání. Byla zde sice možnost vznést žalobu k panovníkovi, jejím výsledkem však bylo pouze určení odškodného.¹

V polovině 11. století se do popředí dostává církev a její mravní zásady. Ta se zajímá hlavně o usmrcení kněží a vraždy rodičů.²

V období 12. a 13. století se začínají projevat sociální rozdíly a rozdílně se hodnotí osoba pachatele i oběti dle svého společenského postavení. Ukládají se jim rozdílné sankce i odškodnění. Například pokud někdo z poddaných zabil člena vrchnosti a nevypátral se konkrétní pachatel, trestaly se celé vesnice pokutami, při zmrzačení byla trestem surová msta. Velmi významným posunem je v této době fakt, že pokud někdo spáchal delikt vraždy před králem nebo soudem, byl mu uložen trest smrti.³

Ve 14. století se stále uplatňuje princip soukromé iniciativy a jsou zde i snahy zlegalizovat mstu jako sankci za delikty proti životu a zdraví. Hojně se využívají ordály.⁴

¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 2. nezměněné vydání. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 2004. s. 3 – 5.

² Tamtéž

³ Tamtéž, s. 6 – 7.

⁴ **Ordál** nebo **boží soud**, byl krajní důkazní prostředek při rozhodování soudních pří, když jiné prostředky selhaly nebo chyběly. O vině a nevině (nebo o nepravdivém svědectví) měla rozhodnout zkouška, při níž se očekával zásah nadpřirozených sil. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ordál>)

V době husitské došlo k rozlišení deliktů ohrožujících život a zdraví, stíhala se vražda i ublížení na zdraví. V trestání se uplatňuje symbolismus. Pokud nedošlo k soukromé dohodě mezi pachatelem a poškozeným, popřípadě jeho příbuznými, ukládal se trest smrti (stětím, šibenicí, upálením, zahrabáním za živa), trest mrzačení (useknutí končetin, vytržení jazyka), pokuty či ztráta cti.⁵

V 16. století je už svépomoc zcela vylučována, zvláštní tresty za úkladnou vraždu a tělesná poškození jsou vymezeny v Zemských zřízeních a v Právech městských Království českého z roku 1579 (známo také pod názvem Koldínův zákoník).⁶

Ucelenější trestněprávní úpravu přináší až Tereziánský trestní zákoník z roku 1768. Tresty byly koncipovány jako pomsta pachateli a byly kruté. Velmi významným byl Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně, který byl vydán za vlády Josefa II. v roce 1787. Je zde patrný i jeden ze základních cílů trestání – výchova pachatele k tomu, aby vedl řádný život. Tresty jsou přiměřené a uplatňuje se i základní princip trestního práva „*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*“.⁷

2.2. Období od 19. století po současnost

Pro období 19. století je významný zákon č. 117/1852 Ř. z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852, který byl po 1. světové válce přijat v Československu tzv. recepční normou⁸ a s novelizacemi platil na našem území až do roku 1950. Je zde devět skutkových podstat, jejichž primárním objektem je ochrana života a zdraví: vražda, zabití, vyhnání plodu, odložení dítěte, lehké poškození na těle, těžké poškození na těle, nedbalostní usmrcení a poškození na těle, rvačka a souboj.⁹

Po 2. světové válce byl přijat trestní zákon č. 86/1950 Sb., který se ochraně života a zdraví věnuje v hlavě šesté zvláštní části trestního zákona. Uvádí tyto skutkové podstaty: § 216 *vražda*, § 217 *vražda novorozeného dítěte matkou*, § 218 *usmrcení lidského plodu*, § 219 *ublížení na zdraví*, § 220 *způsobení těžké újmy na zdraví*, § 221 *ublížení na zdraví z nedbalosti*, § 222 *způsobení těžké újmy na zdraví z nedbalosti*, § 223 *rvačka*, § 224 *ohrožení pohlavní nemocí*, § 225 *ohrožení pohlavní nemocí z nedbalosti*, § 226 *účast na sebevraždě*, § 227 *neposkytnutí pomoci* a § 228 *neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku*.

⁵ VLČEK: *Dějiny trestního práva...*, s. 8 – 9.

⁶ VLČEK: *Dějiny...*, s. 10 – 15.

⁷ Tamtéž, s. 28 – 30.

⁸ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů

⁹ VLČEK: *Dějiny...*, s.31 – 42.

Tento zákon se dvakrát novelizoval, pro nás je významnější druhá změna zákona, kterou přinesl zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství, který určil pravidla pro ženy, které chtějí umělé přerušení těhotenství podstoupit, a zrušil v hlavě šesté zvláštní části trestního zákona trestný čin § 218 usmrcení lidského plodu.¹⁰

Významná rekodifikace trestního zákona z roku 1961 posunula úpravu trestných činů proti životu a zdraví až do hlavy sedmé zvláštní části trestního zákona. Přibyly zde nová skupina trestných činů, trestné činy hrubě narušující občanské soužití. Tuto skupinu trestných činů nově zařadil zákonodárce do hlavy páté zvláštní části trestního zákona a posunul tak trestné činy proti rodině a mládeži, které byly dříve řazeny do hlavy páté zvláštní části až na šesté místo. Všechny ostatní skupiny trestných činů po nich následující, včetně trestných činů proti životu a zdraví, tak byly odsunuty na spodnější pozice. Nově byl také trestný čin neposkytnutí pomoci zařazen mezi trestné činy hrubě narušující občanské soužití. Starý trestní zákon upravoval tyto trestné činy proti životu a zdraví: § 219 *vražda*, § 220 *vražda novorozeného dítěte matkou*, § 221 *ublížení na zdraví*, § 222 *způsobení těžké újmy na zdraví*, § 223 *ublížení na zdraví z nedbalosti*, § 224 *způsobení těžké újmy na zdraví z nedbalosti*, § 225 *rvačka*, § 226 *ohrožování pohlavní nemocí*, § 227 - § 229 *nedovolené přerušení těhotenství* a § 230 *účast na sebevraždě*.

V různých novelizacích byl zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů platný až do 31. prosince 2009.¹¹ Pokud bychom chtěli z mnoha jeho novelizací vybrat ty nejzásadnější, bylo by to těchto šest: **zákon č. 45/1973 Sb.**, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zavedl výjimečný trest odnětí svobody na 15 – 25 let, jeho bylo použito především u trestného činu vraždy. Zákonem **č. 175/1990 Sb.**, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, byly upraveny skutkové podstaty u trestných činů vraždy a ublížení na zdraví. U obou těchto činů přibyly kvalifikované skutkové podstaty a zákonodárce vypustil z právní úpravy skutkovou podstatu ublížení na zdraví z nedbalosti. Zákon **č. 290/1993 Sb.**, kterým se mění a doplňuje trestní zákon a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, provedl úpravu u kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu nedovoleného přerušení těhotenství. Zákon **č. 152/1995 Sb.**¹² rozšiřuje skutkovou podstatu vraždy a zpřísnuje trestní sazbu u ublížení na zdraví. Zákon **č. 134/2002 Sb.**, kterým se mění trestní zákon, přináší

¹⁰ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb. účinném ke dni 30. 12. 1957

¹¹ Zákon č. 140/1961, trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009

¹² Celý název zní zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

změnu § 224 a nakonec zákon č. 320/2006 Sb., kterým se mění trestní zákon, zpřísňuje trestní sazby u kvalifikované skutkové podstaty způsobení těžké újmy na zdraví podle § 222 odst. 3. Od účinnosti tohoto zákona je také nyní možné za splnění dalších podmínek uložit trest odnětí svobody na doživotí i u trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 3.

V současnosti je platný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zákonodárce posunul úpravu trestných činů proti životu a zdraví do hlavy první zvláštní části trestního zákoníku a poukázal tak na význam a důležitost hodnot, které tato ustanovení chrání. V současnosti se ochranou života a zdraví zabývají tyto skutkové podstaty: § 140 *vražda*, § 141 *zabití*, § 142 *vražda novorozeného dítěte matkou*, § 143 *usmrcení z nedbalosti*, § 144 *účast na sebevraždě*, § 145 *těžké ublížení na zdraví*, § 146 *ublížení na zdraví*, § 146a *ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky*, § 147 *těžké ublížení na zdraví z nedbalosti*, § 148 *ublížení na zdraví z nedbalosti*, § 149 *mučení a jiné nelidské a kruté zacházení*, § 150 *neposkytnutí pomoci*, § 151 *neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku*, § 152 – 154 *šíření nakažlivé lidské nemoci*, § 155 *ohrožení pohlavní nemocí*, § 156 a § 157 *ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty*, § 158 *rvačka*, § 159 *nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy*, § 160 *nedovolené přerušování těhotenství se souhlasem těhotné ženy*, § 161 *pomoc těhotné ženě k umělému přerušování těhotenství*, § 162 *svádění těhotné ženy k umělému přerušování těhotenství a společné ustanovení* § 163, dále pak § 164 *neoprávněné odebrání tkání a orgánů*, § 165 *nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány*, § 166 *odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu* a § 167 *nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem*. Jak je vidět, zákonodárce tuto skupinu trestných činů velmi významně rozšířil oproti „chudým“ právním úpravám těchto trestných činů z let minulých.

I původní znění tohoto zákona již doznalo, co se týče trestných činů proti životu a zdraví, řadu změn. Zákonem č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů, byl do nového trestního zákoníku včleněn nový trestný čin § 146a *ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky*. Dále tento zákon změnil dikci skutkové podstaty § 141 *zabití*, upravil znění skutkových podstat u trestného činu vraždy v § 140 odst. 3, u trestného činu těžké ublížení na zdraví § 145 odst. 2 písm. e), u ublížení na zdraví v § 146 odst. 2 písm. d). Ke zpřísnění trestní sazby došlo u trestných činů těžké ublížení na zdraví v § 145 odst. 3, u mučení a jiného nelidského a krutého zacházení v § 149 odst. 4, u nedovoleného přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy v § 159 odst. 4 a u neoprávněného odebrání tkání a orgánů § 164 odst. 4.

3. Ústavní zakotvení ochrany života a zdraví

Ústavní právo určuje základní principy pro fungování státu. Obecné principy trestního práva proto můžeme nalézt i v tomto právním odvětví. Objevují se především v dokumentech nejvyšší právní síly, jako je Ústava České republiky¹³ a Listina základních práv a svobod¹⁴. Ta je od roku 1993 součástí ústavního pořádku České republiky.

Ústava České republiky, zde chápána jako *lex generalis*, ve svém článku 90 uvádí, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy. Tato zásada se objevuje i v článku 40 Listiny základních práv a svobod. Právě v ní jsou principy a zásady trestního práva upraveny specifickěji, nalezneme je v hlavě páté, která pojednává o právu na soudní a jinou právní ochranu. Zákonodárce zde zakotvil zásady jako je rovnost účastníku, právo na odepření výpovědi, zásadu veřejnosti.

Myslím si, že za podrobnější zmínku stojí hlavně dva články. Vyzvedla bych především články 39 a 40. V článku 39 Listiny základních práv a svobod je vyjádřena zásada *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, ze za jeho spáchání uložit.*“ Článek 40 se zabývá pravidly trestního stíhání. V odstavci 2 nalezneme zásadu *presumpce nevinny*, v odstavcích 3 a 4 pak zásadu zajištění práva na obhajobu, odstavec 5 pojednává o zákazu dvojího odsouzení (princip *ne bis in idem*) a odstavec 6 o zákazu retroaktivity.

Život a zdraví člověka jsou v dnešní společnosti instituty, které si zaslouží zvláštní pozornost a ochranu ze strany státu. Důkazem toho je právě jejich zařazení do základního katalogu lidských práv a svobod, Listiny základních práv a svobod. Nalezneme je hned v hlavě druhé. Jsou umístěny na předních místech Listiny jako hodnoty zvláštního zřetele hodné.

3.1. Právo na život

Právo na život je v Listině základních práv a svobod obsaženo v hlavě druhé, oddílu prvním, článku šestém. Listina mu přikládá velký význam, proto je zařazeno mezi základní práva a svobody ve výčtu hned na první místo po konstatování, že každý je způsobilý mít práva.

¹³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

Článek 6 se dělí do čtyř odstavců. Podle mého názoru jsou pro naši tematiku nejdůležitější odstavce 1, odst. 2 a 3. Deklarují, že každý má právo na život a život je hoděn ochrany již před narozením, že nikdo nesmí být zbaven života a že trest smrti se nepřipouští.

„V Listině je tak vyjádřena základní hodnota, která má platnost absolutní,¹⁵ tzn. jde o právo, které musí stát a kdokoliv jiný respektovat.“¹⁶ Právo na život můžeme zařadit mezi práva univerzální, přímo aplikovatelná, k jeho plné funkčnosti je za potřeby společně s ním užít i jiných práv uvedených v Listině nebo alespoň jej konkretizovat v právním řádu.¹⁷

Právo na život je tak primárně chráněno Ústavou, předpisem nejvyšší právní síly, následnou ochranu mu pak poskytují i jiná právní odvětví, především právo trestní a občanské.¹⁸ Ochranou života a specifikací tohoto základního lidského práva se zabývá díl první hlavy prvního zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku v § 140 – 144, které jsou zaměřeny proti trestným činům proti životu.

Právo na život chrání pouze fyzický aspekt života a teoretici při výkladu tohoto ustanovení Listiny vycházejí z toho, že lidský život začíná až narozením. Proto je věta druhá článku 6 odstavce 1, že „lidský plod je hoděn ochrany již před narozením“, pouhým konstatováním, etickým pravidlem. Nelze z něj tedy dovést trestnost umělého přerušování těhotenství.¹⁹ Toto ustanovení Listiny je specifikováno zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem v § 159 – 163, v dílu věnovaném trestným činům proti těhotenství ženy.

3.2. Právo na ochranu zdraví

Právo na ochranu zdraví je částečně zakotveno v článku 7 odstavci 1 Listiny základních práv a svobod, kde se hovoří o tom, že je zaručena nedotknutelnost osoby. Podrobněji se však ochranou zdraví zabývá článek 31, který je zařazen do hlavy čtvrté pod hospodářská, sociální a kulturní práva. Ten stanovuje, že každý má právo na ochranu zdraví.

Článek 7 blíže rozvíjí článek 6 Listiny a vymezuje obecný princip ochrany lidské integrity, člověka jako lidské bytosti. Zahrnuje stránku fyzickou, ale i psychickou.

¹⁵ Ústavní právo označuje jako **právo absolutní** takové, které není zprostředkováno právními skutečnostmi, tedy právo, které subjekt nabývá absolutně, ze samé podstaty své existence. V tomto smyslu jde především o soubor základních ústavních práv a svobod, zakotvených v ústavních předpisech a náležejících všem fyzickým osobám bez rozdílu. Občanské právo užívá pojmu absolutní právo v jiném smyslu. (HURDÍK, Jan. In HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 2.)

¹⁶ ZIMEK, Josef. *Právo na život*. 1. vydání. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 1995. s. 6.

¹⁷ KANTOŘÍKOVÁ, Jana. In KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 634 – 635.

¹⁸ ZIMEK, Josef. *Právo na život*. 1. vydání. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 1995. s. 5.

¹⁹ KANTOŘÍKOVÁ, Jana. In KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 636.

„Pod fyzickou integritou je třeba chápat nejen jakýkoliv zásah zvenčí násilně poškozující člověka, ale patrně i možné, osobě škodící psychické vlivy, zadržování, vydírání, apod.“²⁰

Můžeme tak konstatovat, že tento článek Listiny základních práv a svobod je zaměřen na ochranu člověka proti jakýmkoli škodlivým vlivům zvenčí, ať už se jedná o veřejnoprávní nebo soukromoprávní subjekty.²¹

Článek 31 Listiny říká, že *„každý má právo na ochranu zdraví“*. Toto pravidlo ještě dále rozvíjí články 6 a 7 Listiny základních práv a svobod a lze z něj dovést povinnost státu zajistit občanům potřebnou ochranu před nebezpečnými vlivy ohrožujícími jejich zdraví.²²

Trestní zákoník konkretizuje právo na ochranu zdraví v § 145 – 148.

²⁰ KANTORÍKOVÁ, Jana. In KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 645.

²¹ Tamtéž

²² STARK, Daniel. In KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 861.

4. Právo na život v mezinárodních smlouvách

To, že život a zdraví jsou atributy celé lidské společnosti, které si zaslouží naši zvláštní pozornost, můžeme dovodit i z jejich ochrany mezinárodním a později i komunitárním právem. Hodnoty jako je život a zdraví jsou i v globálním hledisku velmi zásadní a tím pádem je potřeba je chránit na nejvyšší možné úrovni. Svědčí o tom i to, že jsou v katalozích lidských práv řazeny do první generace lidských práv, práv směřujících k ochraně lidského života a důstojnosti. Tato skupina práv je některými teoretiky nazývána jako osobnostní, občanská a politická práva a byla deklarována již v období 17. – 19. století, tedy v období buržoazních revolucí.²³

4.1. Mezinárodní dokumenty

Na moderní mezinárodněprávní úrovni se otázky ochrany života a zdraví dostaly na řadu hned po druhé světové válce, kdy byl kladen enormní důraz na ochranu člověka a společnosti jako celku. Válkou poznamenaný svět již nechtěl další podobný konflikt a lidé si stále více začali uvědomovat, že život a zdraví patří k jejich nejcennějším hodnotám. Proto například vznikla 26. června 1945 v San Franciscu mezinárodní Organizace spojených národů, jejímž cílem bylo zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce v těchto oblastech. Za cíl si vzali především vytvoření katalogu lidských práv a svobod, který by platil pro všechny lidi ve všech členských státech. V rámci Organizace spojených národů vznikl také Mezinárodní soudní dvůr se sídlem v Haagu, který měl dbát na dodržování mezinárodních úmluv. Později, už v roce 1948, se v rámci této organizace modifikovala i myšlenka k založení Mezinárodního trestního soudu. Ten byl 17. července 1998 ustaven Římským statutem Mezinárodního trestního soudu, který však vstoupil v platnost až 1. července 2002. Soud je oprávněn vyšetřovat a trestat jedince odpovědné za genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny.²⁴

Ochraně života a zdraví se na mezinárodněprávním poli věnuje zejména **Všeobecná deklarace lidských práv**, která byla na půdě Organizace spojených národů roku schválena Valným shromážděním 10. prosince 1948. V článku 3 uvádí, že každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost. Všeobecná deklarace lidských práv není pro Českou republiku závazná, má pouze deklarační charakter.

²³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008. s. 20 – 21

²⁴ <http://www.osn.cz/>

Neméně významnou úmluvou je bezesporu i **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech**. Ten vydala také Organizace spojených národů v roce 1966 a v článku 6 odst. 1 uvádí: „*Každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.*“ Odstavce 2 až 6 tohoto článku se zabývají trestem smrti. Za zmínku stojí i článek 7, který deklaruje, že nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu a že nikdo nesmí být bez svého svobodného souhlasu podrobován lékařským nebo vědeckým pokusům. Mezinárodním paktem o občanských a politických právech je Česká republika vázána.

Vedle uvedených mezinárodních dokumentů je důležité zmínit i **Úmluvu o právech dítěte** (OSN, r. 1991), která přiznává každému dítěti vrozené právo na život, a **Úmluvu o zabránění a trestání zločinu genocidia** (r. 1948). I tyto úmluvy jsou pro Českou republiku právně závazné.²⁵

4.2. Komunitární dokumenty

Na evropském kontinentě byl vývoj lidských práv podobný. Válkou zdevastovaná Evropa se snažila především hospodářskou, ekonomickou i společenskou obnovu a stabilitu. Na základě těchto faktů byla založena některá společenství a instituce. Mezi nejvýznamnější z nich patří Evropská společenství.

Evropská společenství původně s ochranou lidských práv při svém vzniku vůbec nepočítala. Měla za to, že o toto pole působnosti se bude starat především Rada Evropy, ochránkyně demokratických zásad v poválečné evropské společnosti. Ta vydala v roce 1950 **Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod**, která vstoupila v platnost o tři roky později. Ochranou života a zdraví se zabývá primárně článek 2, zákaz mučení je obsažen v článku 3. Článek 2 odst.1. Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod říká, že: „*Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života...*“ Na dodržování práv obsažených v této úmluvě dohlíží Evropský soud pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku. Tato úmluva je pro Českou republiku právně závazná, byli jsme prvním státem střední a východní Evropy, který tento dokument ratifikoval (stalo se tak v roce 1992).²⁶

Vývoj poslední doby, proces demokratizace Evropy, posílení občanského rozměru Evropské Unie a neustálého rozšiřování evropského unijního prostoru sebou přinesli

²⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. s. 647.

²⁶ ŠIŠKOVÁ: *Dimenze ochrany...*, s. 36 – 37, 109 – 151.

i požadavek katalogizace lidských práv právě na úrovni Evropských společenství: Lidská práva obsažená v takovémto katalogu by pak byla primárně chráněna komunitárním právem. Evropský soudní dvůr se stále častěji zabýval otázkami lidských práv a jako vodítko k řešení těchto sporů mu sloužila pouze jeho konstantní judikatura. V roce 2000 tak byla během konání mezivládní konference v Nice vyhlášena **Listina základních práv Evropské unie**. Dlouho však měl tento dokument pouze deklarační charakter, právně závazným se pro členské státy stal až podepsáním Lisabonské smlouvy v roce 2009 a jejím vstupem v platnost. Listina základních práv a svobod Evropské unie obsahuje právo na život v článku 2. Ten zároveň stanovuje zákaz trestu smrti a poprav. Ochranou lidské osobnosti, její nedotknutelností a dodržováním etických pravidel v lékařství a biologii se pak dále zabývá článek 3, na který, můžeme říci, volně navazuje v našem trestním právu díl pátý hlavy první zvláštní části trestního zákoníku, který se zabývá trestnými činy souvisejícími s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem (§ 164 – 167). Článek 4 Listiny základních práv Evropské unie zakazuje mučení a nelidské či ponižující zacházení nebo takový trest. I tento komunitární dokument je pro Českou republiku právně závazný a práva v něm obsažená jsou vynutitelná před soudy.²⁷

²⁷ ŠIŠKOVÁ: *Dimenze ochrany...*, s. 201 – 230.

5. Vymezení počátku a konce lidského života

Pro správné posouzení trestných činů proti životu, kde je objektem chráněným právem lidský život, je nezbytné správně vymežit, kdy vlastně lidský život začíná a kdy končí. Tyto otázky, zejména pak otázka počátku života a ochrany plodu, jsou velmi kontroverzní a často diskutované odbornou veřejností. Existují na ně náhledy zdravotnické i právní, podle mého názoru ani jedno toto odvětví nemůže exaktně vymežit tuto problematiku, je třeba skloubit oba náhledy pro správné posuzování těchto trestných činů před soudy.

Chtěla bych zde nastínit základní problematiku, názory odborníků i ustálenou judikaturu soudů.

Závěr této kapitoly budu věnovat pojmu eutanazie a trestnému činu usmrcení na žádost.

5.1. Počátek lidského života

Vymežit počátek lidského života je velmi obtížné. Je zde mnoho teorií, mnoho různých odborných stanovisek, také právní úprava se liší stát od státu.

Podstatné pro nás je určení, kdy lze ještě hovořit o plodu v těle matky a kdy už lze mluvit o novorozeném dítěti, jako o objektu chráněném hlavou první zvláštní části trestního zákoníku. Nejvyšší soud Československé socialistické republiky ve svém usnesení²⁸ judikoval, že za živého člověka lze považovat pouze živě narozený lidský plod a jeho trestněprávní ochrana by měla nastat nejdříve v okamžiku, kdy je proces porodu již nevratný. Znamená to tak, že začátkem porodu přestává být plod plodem a stává se z něj člověk. Ozývají se však některé hlasy, které tvrdí, že biologická závislost plodu na těle matky končí až okamžikem přerušení pupeční šňůry, až tehdy se z plodu stává člověk.²⁹

Zde vyvstává otázka, co si představit pod pojmem počátek porodu. Kühn se touto problematikou zaobíral do hloubky a přinesl několik zajímavých poznatků. Srovnal zahraniční právní úpravy a uvádí, že rakouská a německá právní úprava chápe jako počátek porodu začátek porodních bolestí. Pokud bychom tuto teorii aplikovali v našich podmínkách, velmi významně by se rozšířila aplikace trestných činů proti životu a zdraví, uvádí autor.³⁰

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. Ntd 246/86

²⁹ MITLŮHNER, Miroslav. ŘEŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení objektu trestných činů proti životu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 16 – 17.

³⁰ KÚHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 10, s. 20.

V angloamerické právní oblasti začínají člověka chránit od okamžiku jeho životaschopnosti. Tento okamžik však není lékařská věda schopna jednoznačně určit.³¹

Mitlöhner zastává názor, že za živého člověka lze považovat jedince, který se živě narodil, alespoň jednou spontánně nebo po kříšení vydechl, a u kterého ještě nenastala biologická smrt.³² Podobný názor zastávají i někteří naši trestněprávní teoretici i soudní praxe. Tvrzení, že za živého jedince lze považovat člověka, který se živě narodil, je mi nejbližší. I já si myslím, že lidská bytost začíná být člověkem až okamžikem jeho narození.

Závěrem uvádím dvě soudní rozhodnutí. První je rozhodnutí B 2/87-10, ve kterém se můžeme dočíst, že usmrcení plodu v těle matky nelze považovat za usmrcení člověka ve smyslu ustanovení zvláštní část trestního zákona, které mají tento znak ve svých skutkových podstatách. Jedná se pouze o způsobení újmy na zdraví matce.³³ Tato teze je dále rozvedena v rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci. Ten říká, že jednání pachatele bezprostředně směřující k úmyslnému usmrcení těhotné ženy (a tím i jejího nenarozeného dítěte) nelze právně posoudit jako pokus kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy spáchaný proti dvěma osobám. Lidský plod nelze pokládat za jedince, který požívá přímé ochrany ustanovením o trestném činu vraždy. Při útoku zaměřeném prvotně na život těhotné ženy je ochrana lidského plodu poskytována zprostředkovaně, a to v kvalifikované skutkové podstatě určené znakem spáchání činu na těhotné ženě.³⁴

5.2. Konec lidského života

Problematika konce lidského života, tedy ve který okamžik nastává u člověka smrt, je jasnější, jednoznačnější a ucelenější než u určení počátku lidského života.

Judikatura k pojmu smrt uvádí následující: „*Pojem smrti je vykládán na základě poznatků lékařské vědy jako biologická smrt mozku (cerebrální smrt) – takový stav organismu, u kterého je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno.*“³⁵

Jelínek ve svém komentáři píše: „*Z hlediska lékařského je smrt delší dobu trvající proces, z hlediska práva je to okamžik. Je věcí právního řádu, aby určil, který okamžik v procesu postupného odumírání organismu má právní význam. Za rozhodující se bere ten okamžik,*

³¹ MITLÖHNER: *K vymezení objektu...*, s. 17.

³² MITLÖHNER: *K vymezení objektu...*, s. 17.

³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 26. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2008 se zapracováním změn účinných od 1. 1. 2009. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. s. 275.

³⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005

³⁵ Zobecnující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

*kdy proces zániku organismu se stává irreversibilním (tj. neschopným být uveden v původní stav).*³⁶

Lex specialis, zákon 285/2002 Sb., o darování, odběrech, transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů v §10 dále upřesňuje, že smrt se zjišťuje prokázáním nevratné zástavy krevního oběhu nebo tzv. „smrtí mozku“.³⁷

Pokud se podíváme na jednu z kategorií smrti, tzv. **klinickou smrt**, Nejvyšší soud Československé socialistické republiky ve svém rozhodnutí judikoval, že „*tzv. klinickou smrt nelze považovat za smrt dle § 219 trestního zákona.*“ Říká, že pokud lze zastavené životní funkce díky lékařské činnosti znovu obnovit, je možná i následná záchrana života člověka, který byl v klinickou smrt uveden. Dodává však, že „*vymezení okamžiku smrti a metoda jejího zjištění je výlučně věcí lékařské vědy*“. Pachatel, který svým trestným činem uvede osobu do stavu tzv. klinické smrti, bude odpovědný pouze za pokus vraždy.³⁸

5.2.1. Eutanázie

V celosvětovém měřítku je velmi diskutovaná a v současné době stále aktuálnější otázka eutanázie. I tu můžeme zařadit pod jednu z kategorií smrtí, která však by měla být díky své povaze a způsobu provedení upravena právním řádem.

Problematika eutanázie není zdaleka nová, ani moderní, jak by se mohlo na první pohled zdát. Její etickou stránkou se zabývali již antičtí filozofové, jako jsou Sokrates, Platón, Cicero a Seneca, z pohledu medicínského se ke smrti z milosrdenství vyjadřoval i Hippokrates. I dnes, když lékaři pronášejí Hippokratovu přísahu, slycháváme z jejich úst: „*...ani prosbami se nedám pohnout k podání smrtícího léku ani sám k tomu nedám nikdy podnět...*“.³⁹

Nejprve bychom měli vysvětlit, co slovo eutanázie vlastně znamená. Eutanázie neboli euthanasie je původně řecký název, ve volném překladu znamenající dobrou smrt, smrt z milosti. My tento výraz překládáme jako usmrcení na žádost, můžeme se setkat i s pojmem asistovaná sebevražda. Pokud bychom chtěli vytvořit nějakou definici eutanázie, mohli bychom říci, že „*jde o snahu zmírnit bolest umírajícího tím, že je mu připravena bezbolestná smrt.*“⁴⁰ Vozár definuje eutanázii jako „*vědomé ukončení života nevyléčitelně smrtelně*

³⁶ JELÍNEK: *Trestní zákon...*, s. 272.

³⁷ JELÍNEK: *Trestní zákon...*, s. 272.

JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2008, s. 648.

³⁸ Zobecňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 6. 1976, sp. zn. Tpjf 30/76

JELÍNEK: *Trestní zákon...*, s. 273.

³⁹ KUČA, Radan. JAHNSOVÁ Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 7, s. 356.

⁴⁰ ZIMEK: *Právo na život*, s. 26.

*nemocného člověka plně způsobilého k právním úkonům na jeho žádost.*⁴¹ Musí jít o úmyslné aktivní nebo pasivní jednání, konání i opomenutí, jehož cílem je zkrátit život trpícího na smrt nemocného člověka. Velmi důležitým znakem při tom je, že je toto jednání provedeno na žádost trpícího.⁴²

Eutanázii lze členit podle jejího druhu a kritérií do několika skupin. Rozeznáváme eutanázii aktivní a pasivní, aktivní eutanázii třídíme na přímou a nepřímou. **Aktivní eutanázie** spočívá v tom, že jiná osoba přivodí smrt nemocného. Při **aktivní přímé eutanázii** může jedna osoba podat té druhé nemocné například jed či smrtící dávku léků. Svým aktivním jednáním tak přímo přivodí smrt nemocnému. **Nepřímé eutanázie** se dopouštějí lékaři, kteří svým neúmyslným jednáním zkracují život nemocného v důsledku podávání zvyšujících se dávek léků tišících bolest a zmírňujících utrpení. **Pasivní eutanázie** znamená to, že se nemocný zrekne používání život prodlužujících lékařských opatření.⁴³

Někteří mezi kategorie eutanázie řadí i tzv. **asistované suicium**, neboli **účasť na sebevraždě**.⁴⁴ Toto jednání je u nás považováno za trestné, trestní zákoník jej upravuje v § 144. Tento trestný čin nalezneme mezi trestnými činy proti životu v dílu prvním hlavy první zvláštní části trestního zákoníku. Jeho skutková podstata spočívá v tom, že pachatel poškozeného k sebevraždě pohne nebo mu pomáhá.

Na eutanázii lze nahlížet různými hledisky. Ať už z pohledu etického, morálního, medicínského a v neposlední řadě i právního. Podle mého názoru je použití eutanázie jako dovoleného prostředku k ukončení života především problémem etický, nelze jej primárně řešit jako problémem medicínským a už vůbec ne jako problémem právní. Je třeba nejprve zhodnotit a jakýmsi způsobem se pokusit sjednotit celospolečenský názor na věc a na základě těchto faktů pak může právo reflektovat danou situaci a její výsledek začlenit do právního řádu.

Právo na život máme v České republice zakotveno v dokumentech nejvyšší právní síly, v Ústavě i Listině, je chráněno trestním právem a nalezneme ho i v mnoha mezinárodních a komunitárních dokumentech. Ale co právo na důstojnou, spokojenou, bezbolestnou smrt? Je zde zájem na ochraně lidského života, ale je správné ho chránit, i když je více než jasné, že se konkrétní osoba už nikdy nezačlení do normálního života a takováto smrt je pro ni vlastně vysvobozením? Máme právo rozhodovat se o svém životě, ale ekvivalent v případě smrti nenajdeme. Další kontrast nalezneme v případech, kdy při léčbě musíme dávat k zákrokům na svém těle informovaný souhlas, popřípadě se léčby můžeme zříct a podepsat tzv. revers.

⁴¹ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 4, s. 110.

⁴² ZIMEK: *Právo na život*, s. 26.

⁴³ KUČA: *Právní aspekty...*, s. 356.

⁴⁴ DRBOHLAVOVÁ: *Eutanázie...*, s. 110.

Tyto úkony můžeme udělat pouze při plném vědomí a svéprávnosti. V ostatních případech se souhlas k léčebným výkonům předpokládá. Tento postup zákonodárce upravil v § 23 zákona č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu.⁴⁵ Tyto a mnohé jiné otázky jsou předmětem neustálých diskuzí, zda usmrcení na žádost jako právem dovolený prostředek ukončení života povolit. Panuje zde také obava, že pokud by se takového jednání povolilo, mohlo by být zneužito nebo by se lékař mohl splést v diagnóze. Velmi mi to připomíná diskuze kolem trestu smrti a případných justičních omylů.

Naše trestní právo nemá zvláštní skutkovou podstatu, která by se zabývala usmrcením na žádost. Jak už jsem se zmínila dříve, trestní zákoník upravuje jen trestný čin účasti na sebevraždě. Samotná sebevražda není protiprávní jednání, sebevrah je zcela beztrestný. Jednání, které vykazuje znaky eutanazie, by u nás s největší pravděpodobností bylo posuzováno jako trestný čin vraždy dle § 140 trestního zákoníku. Okolnosti, které pachatele k tomuto činu vedly, by soud mohl brát jako polehčující okolnosti.⁴⁶

První pokusy o zavedení trestného činu usmrcení na žádost se datují do období první republiky. Návrh trestního zákona z roku 1926 předpokládal zavedení trestného činu usmrcení na žádost a z útrpnosti, u kterého by byla možnost zmírnění trestu či upuštění od potrestání. Podle dalšího návrhu z roku 1937 by mělo být toto jednání posuzováno jako přečin. Ani jeden z návrhů však nebyl uzákoněn. V období socialismu se otázka eutanazie příliš neřešila.⁴⁷

V letech 2004 – 2006 se vedly diskuze ohledně konceptu nového trestního zákoníku. Projednávala se i možnost, že by byla do našeho právního řádu začleněna nová skutková podstata usmrcení (zabití) na žádost. Tato skutková podstata měla být privilegovaná k trestnému činu vraždy. V návrhu osnovy byla označena § 118 a měla dvě varianty. Ta první předpokládala jednání, kdy by pachatel usmrtil jiného (z omluvitelných pohnutek, zejména ze soucitu) na jeho vážně míněnou a naléhavou žádost. V takovém případě by byl pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let. Druhá varianta navrhovala skutkovou podstatu, kdy by pachatel usmrtil nevyléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost. Trestní sazba by byla stejná jako v první variantě. Dále se také předpokládalo, že příprava tohoto trestného činu bude trestná. Bylo taktéž řečeno, že toto ustanovení nebude možno vztáhnout na tzv. čistou eutanázii, tedy na pomoc při umírání bez rizika zkrácení života. U obou variant skutkové podstaty usmrcení na žádost nalezneme společné znaky, usmrcení pachatel provede na vážně míněnou

⁴⁵ DRBOHLAVOVÁ: *Eutanázie...*, s. 110.

⁴⁶ KUČA: *Právní aspekty...*, s. 356.

⁴⁷ ZIMEK: *Právo na život*, s. 33.

a naléhavou žádost. Tímto jednáním je myšlen svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům a není stížena duševní poruchou, pokud jednoznačně a důrazně směřuje k jejímu vlastnímu usmrcení.⁴⁸ Dnes již víme, že tato docela dobře zpracovaná tematika u zákonodárců neuspěla a trestný čin usmrcení z nedbalosti není součástí nového trestního zákoníku. Myslím si však, že při dalším pokusu o rekonfiguraci trestního práva tato otázka vypluje na povrch a budou zde opět pokusy o začlenění tohoto jednání do systému českého trestního práva.

Na závěr bych zmínila země, které eutanázii buď povolují, nebo mají ve svých právních úpravách zakomponován trestný čin usmrcení na žádost. Průkopníkem v otázce eutanazie jako dovoleného prostředku ukončení života bylo **Nizozemí**. Jednání lékařů, kteří usmrcují ze soucitu své pacienty, je soudy posuzováno velmi liberálně. K tomuto tématu mají bezesporu nejrozsáhlejší judikaturu než kdekoliv jinde na světě. V roce 1984 vydala Rada Holandské lékařské asociace pět kumulativních podmínek, které musí lékaři u případů usmrcení na žádost dodržet. Od roku 1993 zde také existuje oznamovací povinnost, která spočívá v tom, že lékař provádějící eutanázii v lékařském protokolu neuvede, že se jedná o přirozenou smrt, ale informuje lékaře, který je povinen vykonat ohledání mrtvého, prostřednictvím rozsáhlého dotazníku. Ten informuje prokurátora, na kterém závisí rozhodnutí, zda bude zahájeno vyšetřování. Pokud lékař dodrží daný postup, nebude ve většině případů stíhán.⁴⁹ **Čína** povoluje usmrcení novorozenců a dětí s tělesnými a mentálními poruchami. **Filipíny a Rumunsko** jsou zastánci pasivní formy eutanazie.⁵⁰ V **Austrálii** ve státě Severní teritorium přijala vláda v květnu roku 1995 zákon o právech smrtelně nemocných. Jako první na světě legalizovali provádění aktivní euthanasie. Federální australský parlament však tento kontroverzní předpis po devíti měsících platnosti zrušil v březnu roku 1997. Za jeho platnosti využily možnosti eutanazie čtyři osoby. V mnohých státech **USA** může pouze soud rozhodnout o tom, zda se upustí od dalšího využití život prodlužujících prostředků.⁵¹ Poměrně nová je úprava eutanazie v **Belgii**. V roce 2001 zde byl přijat zákon, který stanovuje podmínky pro to, aby se lékař provádějící usmrcení na žádost vyhnul trestní odpovědnosti. Úpravu trestného činu usmrcení na žádost můžeme nalézt i u našich sousedů v **Polsku, Německu, Rakousku** a o kousek dál i ve **Švýcarsku**. Ve všech těchto právních řádech se

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. K právní úpravě eutanazie v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 155.

⁴⁹ KUČA: *Právní aspekty...*, s. 356.

⁴⁹ ZIMEK: *Právo na život*, s. 33.

⁵⁰ ZIMEK: *Právo na život*, s. 34.

⁵¹ KUČA: *Právní aspekty...*, s. 356.

jedná o privilegovanou skutkovou podstatu.⁵² V německém trestním právu je pasivní a nepřímá eutanazie povolena, pomoc k sebevraždě je zcela beztrestná. Aktivní eutanázii zakazuje § 216 StGB (Strafgesetzbuches = německý trestní zákoník).⁵³

Já nejsem zastáncem ani odpůrcem eutanázie. Logické jsou některé argumenty, proč ji povolit i proč zakázat. Je velmi složité tuto problematiku zodpovědně posoudit a zhodnotit. Nebylo by však špatné, aby i u nás byl zaveden trestný čin usmrcení na žádost, který by podstatně snížil hranici trestní sazby u takto provedených činů.

⁵² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Euthanasie>

⁵³ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. ECKSTEIN, Ken. Eutanazie a trestní právo v Německu. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 4, s. 113.

6. Současná právní úprava

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „*trestní zákoník*“) upravuje trestné činy proti životu a zdraví v hlavě první zvláštní části. Nastal tak významný posun, kdy zákonodárce upřednostnil hodnoty jako je lidský život, jeho tělesná integrita, zdraví a osobní nedotknutelnost. Uvědomil si, že člověka, jako základní jednotku lidské společnosti, je třeba náležitě chránit proti jakýmkoliv útokům na jeho osobu, jeho život a zdraví.

V předchozí právní úpravě, zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009 (dále jen „*starý trestní zákon*“) byla tato kategorie trestných činů odsunuta až na sedmé místo za trestné činy proti republice, za trestné činy hospodářské, trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, obecně nebezpečné trestné činy, trestné činy hrubě narušujících občanské soužití a trestné činy proti rodině a mládeži. Je zde vidět, že v době, kdy se tento starý trestní zákon koncipoval, kladl zákonodárce veliký důraz na ochranu republiky, jejího majetku, dbal také na blaho společnosti jako celku a chránil zájmy rodiny a teprve pak ho zajímal člověk jako lidská bytost, jeho život a zdraví. Postupem doby se pohled na toto dělení velmi významně měnil společně se změnami situací na politickém poli, změny se však trestní zákon dočkal až po dvaceti letech svobodného fungování České republiky.

6.1. Dělení trestných činů, srovnání se starou právní úpravou

Trestní zákoník nově dělí hlavu první zvláštní části, trestné činy proti životu a zdraví na pět dílů:

1. trestné činy proti životu (§ 140 – 144),
2. trestné činy proti zdraví (§ 145 – 148),
3. trestné činy ohrožující život a zdraví (§ 149 – 158),
4. trestné činy proti těhotenství ženy (§ 159 – 163),
5. trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem (§ 164 – 167).

Starý trestní zákon takhle důsledně jednotlivé kategorie trestných činů proti životu a zdraví nedělil, hlava sedmá zvláštní části byla jednotná, bez dělení na díly. Zahrnovala následující trestné činy: § 219 *vražda*, § 220 *vražda novorozeného dítěte matkou*, § 221 *ublížení na zdraví*, § 222 *způsobení těžké újmy na zdraví*, § 223 *ublížení na zdraví z nedbalosti*, § 224 *způsobení těžké újmy na zdraví z nedbalosti*, § 225 *rvačka*, § 226

ohrožování pohlavní nemocí, § 227 - § 229 nedovolené přerušení těhotenství a § 230 účast na sebevraždě.

Přibýlo zde také množství skutkových podstat. Některé jsou zcela nové (§ 141 zabití, § 166 odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu), objevuje se zde samostatná skutková podstata usmrcení z nedbalosti (§ 143), některé skutkové podstaty jsou více specifikované a detailněji rozpracované (hlavně v dílu čtvrtém u trestných činů proti těhotenství ženy).

Nalezneme zde i skutkové podstaty, které byly ve starém trestním zákoně obsaženy v jiných hlavách zvláštní části. Byly zahrnuty především do dílu třetího mezi trestné činy ohrožující život nebo zdraví. Jedná se o trestný čin mučení a jiné nelidské a kruté zacházení (§ 149), který byl ve starém trestním zákoně zahrnut v hlavě desáté zvláštní části mezi trestné činy proti lidskosti (§ 259a z. č. 140/1961 Sb.), dále pak o trestné činy neposkytnutí pomoci (§ 150) a neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151), které byly zahrnuty v hlavě páté zvláštní části starého trestního zákona mezi trestné činy hrubě narušující občanské soužití (§ 207, 208 z. č. 140/1961 Sb.). Zákonodárce zde zařadil i trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci (§ 152), a to i z nedbalosti (§ 153), a trestný čin ohrožení zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 156), a to i z nedbalosti (§ 157) které byly dříve podřazeny pod trestné činy obecně nebezpečné (hlava čtvrtá, § 189, 190, § 193, 194 z. č. 140/1961 Sb.). Nakonec uvedme trestné činy nedovolené nakládání s buňkami, tkáněmi a orgány (§ 165) a nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem (§ 167), které byly zahrnuty v hlavě páté zvláštní části mezi trestnými činy hrubě narušujícími občanské soužití (§ 209a, 209b z. č. 140/1961 Sb.).

Velmi pozitivní je fakt, že pokud srovnám statistiky kriminality za posledních pět let, mohu konstatovat každoroční pokles počtu páchaných trestných činů proti životu a zdraví. V roce 2009 bylo pravomocně odsouzeno za tyto trestné činy o více než tisíc pachatelů méně než v roce 2005.⁵⁴

6.2. Znamky skutkových podstat trestných činů proti životu a zdraví

V hlavě první zvláštní části trestního zákoníku se objevují jak skutkové podstaty, základní, tak i kvalifikované a privilegované.

⁵⁴ Viz Příloha č. 1

Objektem trestných činů proti životu a zdraví je život a zdraví člověka, v některých případech také život plodu a jiné vztahy, které mohou být s útoky na život a zdraví ohroženy.⁵⁵

Mimo hlavy první existuje celá řada trestných činů, jejichž objektem je život nebo zdraví, nebo které způsobují následky na životě nebo na zdraví (např. loupež, týrání svěřené osoby, teroristický útok, opuštění dítěte nebo svěřené osoby). Do ní byly zařazeny pouze ty, které mají jako jediný nebo hlavní objektem život nebo zdraví.⁵⁶

Objektivní stránka je u těchto trestných činů především uvedena jako způsobení smrti nebo újmy na zdraví ve formě ublížení na zdraví nebo těžké újmy na zdraví. Jednání pachatele může spočívat jak v konání, tak v opomenutí, proto tyto trestné činy řadíme mezi nepravé omisivní delikty a pachatel u nich odpovídá za následek. V hlavě první trestního zákoníku však nalezneme i pravé omisivní delikty, které je možné spáchat pouze opomenutím přikázané činnosti a u nichž pachatel neodpovídá za následek (např. neposkytnutí pomoci podle § 150 nebo neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku podle § 151, pachatel je v těchto případech odpovědný jen za neposkytnutí pomoci).⁵⁷

Předmětem útoku u trestných činů proti životu a zdraví může být pouze živý člověk.⁵⁸

Subjektivní stránka spočívá v úmyslu i v nedbalosti. „Rozlišení forem zavinění ve vztahu ke způsobenému druhu následku má zásadní význam pro určení, o který z trestných činů proti životu a zdraví jde v konkrétním případě útoku na tyto chráněné zájmy.“⁵⁹

6.3. Trestné činy proti životu

Mezi trestné činy proti životu řadíme následující trestné činy: *vraždu* (§ 140), privilegované skutkové podstaty *zabití* (§ 141) a *vraždu novorozeného dítěte matkou* (§ 142), dále pak *usmrcení z nedbalosti* (§ 143) a *účast na sebevraždě* (§ 144). Nalezneme je v prvním díle hlavy první zvláštní části trestního zákoníku, jako nejzávažnější trestné činy proti lidské integritě.

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Edice velké komentáře*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. s. 1294.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 474.

⁵⁶ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1295.

⁵⁷ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1294.

JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2008. s. 160.

⁵⁸ JELÍNEK: *Trestní zákon...*, s. 272.

⁵⁹ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 474.

Ze statistik kriminality v České republice vyplývá velmi dobrá zpráva, a to že se počet pravomocně odsouzených pachatelů společensky nejnebezpečnějšího trestného činu u nás, trestného činu vraždy, za posledních pět let neustále snižuje a zaznamenáváme i sestupné tendence páchaní tohoto trestného činu dle údajů státních zastupitelství.⁶⁰

Objektem těchto trestných činů je zájem na ochraně lidského života, od jeho počátku až po jeho konec. Touto problematikou jsem se zabývala v kapitole páté své diplomové práce. Je však natolik zásadní při vymezení objektu trestných činů proti životu a zdraví, že bych ji zde ráda připomněla. Za živého člověka lze považovat pouze živě narozený lidský plod a jeho trestněprávní ochrana by měla nastat nejdříve v okamžiku, kdy je proces porodu již nevratný.⁶¹ Naopak smrt nastává tehdy, pokud lze s jistotou určit, že nastala biologická smrt mozku (cerebrální smrt). To je takový stav organismu, u kterého je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno. Smrt se zjišťuje prokázáním nevratné zástavy krevního oběhu nebo tzv. „smrtí mozku“.⁶²

Objektivní stránkou těchto trestných činů je usmrcení jiného. Usmrcení zde není nijak definováno, nezáleží na prostředcích, jedná se pouze o způsobený následek.⁶³ Způsob provedení je pak postižen v kvalifikovaných nebo privilegovaných skutkových podstatách a navazuje na něj adekvátní sankce, ať už zvýšená nebo snížená trestní sazba.

Subjektivní stránka těchto trestných činů spočívá v úmyslném jednání, pouze u trestného činu podle § 143 usmrcení z nedbalosti je nedbalostní.

V tomto dílu trestního zákoníku se setkáváme se zcela novým trestným činem – § 141 zabití. Dále je zde i samostatná skutková podstata § 143 usmrcení z nedbalosti, která byla ve starém trestním zákoně podřazena pod § 224, který se zabývá nedbalostním způsobením těžké újmy na zdraví nebo smrti.

Mezi trestnými činy proti životu jsou zařazeny i dvě privilegované skutkové podstaty. Jedná se o trestné činy § 141 zabití a § 142 vražda novorozeného dítěte matkou. Obě tyto skutkové podstaty jsou privilegované k trestnému činu §140 vraždy. Znamená to, že jsou míň společensky nebezpečné oproti základní skutkové podstatě a tento znak je promítnut do trestní sazby.

Pokud se blíže podíváme na nový trestný čin § 141 **zabití**, jeho základní skutková podstata spočívá v tom, že pachatel jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího

⁶⁰ Viz Příloha č. 2

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. Ntd 246/86

⁶² Zobecnující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

⁶³ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 476.

zavrženíhodného jednání poškozeného. Kvalifikované znaky skutkové podstaty pak závisí na tom, že pachatel tento čin spáchá na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě, nebo na dítěti mladším patnácti let. Tento privilegovaný trestný čin vznikl díky stále větší potřebě od sebe odlišit tzv. situační vraždy od vražd důkladně promyšlených a předem naplánovaných. Umožňuje například menší postih dlouhodobě týraných žen, které se rozhodnout usmrtit svého partnera. Zatímco u trestného činu vraždy se zvedla trestní sazba, u zabití je zákonodárce mírný a stanovil trest odnětí svobody na tři až deset let u základní skutkové podstaty, u kvalifikovaných skutkových podstat na pět až patnáct let.⁶⁴ Je také záhodno vysvětlit základní pojmy této skutkové podstaty. *Silné rozrušení* pachatele je duševní stav, při němž pachatel jak vnitřně, tak i zpravidla navenek vykazuje značné emoční vzrušení či neklid ovlivňující jeho další jednání. Silné rozrušení může vzniknout postupně, ale i náhle či prudce. *Strach, úlek nebo zmatek* pachatele se podřazují pod obecný pojem tzv. omluvitelných hnutí mysli, která pocházejí z polehčujících a pochopitelných duševních stavů pachatele. Tato omluvitelná hnutí mysli mohou navazovat jen na podněty mimořádné intenzity a závažnosti, protože musí vyvolat silné rozrušení pachatele. Nejedná se o pouhé silnější emoce, ale o emotivní prožitky vystupňované, které sice nutně neovlivňují přičetnost, ale vedou ke značnému zúžení vědomí pachatele a k oslabení jeho zábran. *Zavrženíhodným jednáním* je takové vědomé a úmyslné jednání poškozeného, které je mimořádně zlé, zraňující a pro druhé ponižující nebo hrozící jim způsobit závažnou újmu na jejich právech (např. mučení, domácí násilí, psychické týrání). Mezi předchozím zavrženíhodným jednáním poškozeného a úmyslným usmrcením ze strany pachatele musí být dána zřejmá a nepochybná příčinná souvislost.⁶⁵ Zavrženíhodné jednání poškozeného pak nesmí být vyprovokováno ze strany pachatele.⁶⁶ Myslím si, že je velmi správné, že do našeho trestního zákoníku byla tato skutková podstata začleněna. Diferencuje tak úmyslné a chladnokrevné jednání v případech vraždy od tohoto, lidsky pochopitelného jednání, kdy člověk vyprovokován okolnostmi a jednáním poškozeného v zásadě nenachází jinou možnost, než tohoto člověka zabít. Velmi významně to, podle mého názoru, pomůže nejen v rozhodování soudů v aktuálních otázkách domácího násilí či týrání, kdy mohou zohlednit situaci pachatele a uložit mu nižší trest.

⁶⁴ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 1, s. 54.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 856/2010

6.4. Trestné činy proti zdraví

Trestné činy proti zdraví jsou zařazeny ve druhém díle hlavy první zvláštní části trestního zákoníku. Trestnými činy proti zdraví rozumíme tyto trestné činy: *těžké ublížení na zdraví* (§ 145), *ublížení na zdraví* (§ 146), *ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky* (§ 146a), *těžké ublížení na zdraví z nedbalosti* (§ 147), *ublížení na zdraví z nedbalosti* (§ 148).

Těžké ublížení na zdraví je zvláště závažným zločinem, proto je trestná i jeho příprava.

Objektem těchto trestných činů je zájem na ochraně lidského zdraví a jeho fungování.

Objektivní stránka spočívá v ublížení na zdraví nebo ve způsobení těžké újmy na zdraví. Musí se jednat o zhoršení zdravotního stavu oproti stavu, ve kterém byla oběť těchto trestných činů před jejich spácháním.

Předmětem útoku je živý člověk.

Subjektivní stránka spočívá jak v úmyslu, tak v nedbalosti. K naplnění těchto trestných činů ale nestačí, aby pachatel úmyslně vykonal něco, co způsobilo ublížení na zdraví. Je třeba, aby k vlastnímu ublížení na zdraví směřoval jeho úmysl.⁶⁷

Pro posuzování trestných činů proti zdraví je nutno využít i poznatků a odborných názorů a stanovisek lékařské vědy. Judikatura k tomuto tématu uvádí: „*Správné závěry o tom, jakou má povahu ublížení na zdraví nebo jaké nebezpečí pro napadeného z útoku pachatele hrozilo, může soud učinit jen na podkladě lékařského nálezu nebo posudku.*“⁶⁸ Soudy pak rozhodují především na základě těchto skutečností. Jako další polehčující či přitěžující okolnosti jsou brány především předmět útoku, nebezpečí, které napadenému hrozilo popřípadě i okolnosti, za jakých se trestný čin stal.⁶⁹

Dospěla jsem k závěru, že koncept trestných činů proti zdraví zůstal v novém trestním zákoníku velmi podobný konceptu ve starém trestním zákoně. Je zde pár nových úprav, které spočívají především v rozšíření kvalifikovaných skutkových podstat a ve zvýšení trestní sankce. Nově je zde zařazena skutková podstata § 146a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.

Trestné činy proti zdraví jsou podle statistik za posledních pět let nejvíce páchané trestné činy proti životu a zdraví. První příčku si stále drží trestný čin § 146 ublížení na zdraví, za ním následuje trestný čin § 147 těžké ublížení na zdraví z nedbalosti. Trestné

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 1962, sp. zn. 9 Tz 46/62

⁶⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 1963, sp. zn. 10 Tz 21/63

⁶⁹ Tamtéž

činy § 145 těžké ublížení na zdraví a § 148 ublížení na zdraví z nedbalosti mají zhruba stejný výskyt, proto shodně obsadily třetí pozici.⁷⁰

6.4.1. Pojmy ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví

Pokud chceme pracovat s trestnými činy proti zdraví, je nutno přesně vymezit pojmy ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví. Starý trestní zákon pojem blíženi na zdraví vůbec nedefinoval, těžkou újmu na zdraví velmi obecně stanovil ve výkladovém § 89. Zákonodárce tuto problematiku nechal především na kompetenci soudu, aby svou judikaturní činností tyto pojmy vysvětlily. Zpočátku to přinášelo řadu komplikací, později už soudci měli k dispozici ustálenou judikaturu. Nový trestní zákoník se těmito pojmy zabývá v § 122 hlavy osmé obecné části trestního zákoníku ve výkladových ustanoveních. Výklad pojmu těžká újma na zdraví zůstal stejný jako ve starém trestním zákoně.

Ublížení na zdraví se podle § 122 trestního zákoníku rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření. Judikatura dále uvádí, že o újmu na zdraví se jedná i tehdy, když takové jednání nezanechá trvalých následků na zdraví poškozeného. Patří sem i případy, kdy se zhoršila nemoc, kterou poškozený již měl. Újma na zdraví zpravidla ovlivňuje i pracovní schopnost poškozeného. Považuje se za důležité kritérium při posuzování újmy na zdraví, ale není to kritérium jediné ani rozhodující.⁷¹ Pozdější praxe soudu opět velmi významně posunula výklad pojmu ublížení na zdraví. Definuje, že ublížení na zdraví závisí v poruše zdraví poškozeného, která mu ztěžuje obvyklý způsob života nebo výkon obvyklé činnosti po dobu okolo sedmi dnů. Pokud však jde o výraznou poruchu zdraví, netrvá se na požadavku minimální doby sedmi dní. Při tomto zkoumání se posuzují příznaky, bolestivost, intenzita poranění, jaká byla potřeba provést lékařská vyšetření a do jaké míry porucha zdraví narušila obvyklý způsob života poškozeného a jeho pracovní schopnost.⁷²

Definici pojmu **těžká újma na zdraví** nalezneme v § 122 trestního zákoníku. Pro její vznik je nezbytné, aby byly splněny kumulativně dvě podmínky. Musí jít v první řadě o vážnou poruchu zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Tato vážná porucha zdraví nebo toto vážné onemocnění musí spočívat v následujících taxativně určených případech – jedná se

⁷⁰ Viz Příloha č. 2

⁷¹ Zobecnující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 2. 7. 1965, Sp. Zn. Pls 5/65

⁷² Zobecnující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

o zmrzačení, ztrátu nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztrátu nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví. V rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky se uvádí, že musí jít o velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného. Co se týče pojmu delší dobu trvající porucha zdraví, rozhodnutí specifikuje, že vážná porucha zdraví musí trvat alespoň po dobu šesti týdnů.⁷³

6.5. Trestné činy ohrožující život a zdraví

Trestné činy ohrožující život a zdraví vymezil zákonodárce v třetím díle hlavy první zvláštní části trestního zákoníku. Jedná se o tyto skutkové podstaty: *mučení a jiné nelidské a kruté zacházení* (§ 149), *neposkytnutí pomoci* (§ 150), *neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku* (§ 151), *šíření nakažlivé lidské nemoci* (§ 152, § 153 a § 154), *ohrožení pohlavní nemocí* (§ 155), *ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty* (§ 156 a § 157) a *rvačka* (§ 158).

Tato ustanovení trestního zákoníku chrání osoby individuálně neurčené před ohrožením jejich života a zdraví.⁷⁴

Tyto trestné činy řadíme do skupiny trestných činů ohrožovacích. Následek takovýchto trestných činů spočívá ve vyvolání reálného nebezpečí pro život nebo zdraví lidí a k jejich dokonání stačí pouhé ohrožení chráněného zájmu, reálná možnost vzniku poruchy.⁷⁵

Můžeme říct, že tato skupina trestných činů je „sběrná“.⁷⁶ Obsahuje především skutkové podstaty, které byly ve staré právní úpravě zařazeny do jiných hlav zvláštní části trestního zákoníku. Jedná se o trestný čin *mučení a jiné nelidské a kruté zacházení* (§ 149), který byl ve starém trestním zákoně zahrnut v hlavě desáté zvláštní části mezi trestné činy proti lidskosti (§ 259a z. č. 140/1961 Sb.), dále pak o trestné činy *neposkytnutí pomoci* (§ 150) a *neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku* (§ 151), které byly zahrnuty v hlavě páté zvláštní části starého trestního zákona mezi trestné činy hrubě narušující občanské soužití (§ 207, 208 z. č. 140/1961 Sb.). Zákonodárce zde zařadil i trestný čin *šíření nakažlivé lidské nemoci* (§ 152), a to i z nedbalosti (§ 153), a trestný čin *ohrožení zdraví závadnými potravinami a jinými předměty* (§ 156), a to i z nedbalosti (§ 157) které byly dříve podřazeny

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 10. 1968, sp. zn. 7 Tz 64/68

⁷⁴ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 496.

⁷⁵ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 496.

⁷⁶ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 1, s. 53.

pod trestné činy obecně nebezpečné (hlava čtvrtá, § 189, 190, § 193, 194 z. č. 140/1961 Sb.). Pouze dvě skutkové podstaty, a to ohrožení pohlavní nemocí (§ 155, dříve § 226) a rvačka (§ 158, dříve § 225) zůstaly původní.

V této skupině trestných činů najdeme i takové, u nichž je pouhá příprava, jako jedno z vývojových stádií trestné činnosti, trestná. Jedná se o trestný čin *mučení a jiné nelidské a kruté zacházení* (§ 149), *šíření nakažlivé lidské nemoci* (§ 152) a *ohrožení zdraví závadnými potravinami a jinými předměty* (§ 156). Teorie o této problematice říká následující: „*Trestní zákoník z roku 2009 navazuje na předchozí úpravu obsaženou v trestním zákoně z roku 1961 a stanoví, že příprava k trestnému činu je trestná u zvláště závažných zločinů, pokud tak trestní zákoník u příslušného trestného činu výslovně stanoví a nedošlo k pokusu ani k dokonání závažného zločinu (§ 20 odst. 1). Vždy bude třeba nejprve vyřešit otázku, zda jde o zvláště závažný zločin (ty úmyslné trestné činy, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let - § 14 odst. 3), teprve pak můžeme zkoumat, zda je u konkrétního ustanovení stanovena trestnost přípravy.*“⁷⁷

Zajímavá je problematika trestných činů **šíření nakažlivé lidské nemoci a ohrožení pohlavní nemocí** a jejich rozlišování. Trestný čin § 152 šíření nakažlivé lidské nemoci spočívá v úmyslném jednání, kdy pachatel způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí. V § 153 pak zakotvuje i nedbalostní jednání pachatele. Co je nakažlivá lidská nemoc, určuje taxativně příloha č. 1 v nařízení vlády č. 453/2009 Sb. Mezi nakažlivé lidské nemoci patří například mor, tyfus, tuberkulóza, ale i pohlavní nemoci či virus HIV. U pohlavních nemocí tak vyvstává otázka, kdy použít skutkovou podstatu šíření nakažlivé lidské nemoci a kdy skutkovou podstatu ohrožení pohlavní nemocí. Tento problém vyřešila judikатурní činnost soudu, kdy Nejvyšší soud ve svém usnesení⁷⁸ vyslovil tezi, že jelikož je objekt trestného činu ohrožení pohlavní nemocí podle § 155 trestního zákoníku zúžen na ochranu života a zdraví jen před konkrétně vymezenou skupinou pohlavních chorob, jde o speciální skutkovou podstatu ve vztahu k trestnému činu šíření nakažlivé lidské nemoci podle § 152 trestního zákoníku. Stejně usnesení zároveň potvrzuje, že nemoc AIDS ani virus HIV nepatří mezi pohlavní nemoci, nýbrž mezi nakažlivé lidské nemoci. Tato choroba se sice přenáší v největší míře pohlavním stykem, ale existují i jiné možnosti nákazy prostřednictvím krve nakaženého. S těmito názory se plně ztotožňují. Jedná se o velice závažnou chorobu a v dnešní době promiskuitního chování společnosti v sexuální oblasti by její značné rozšíření mohlo mít devastační následky pro celou lidskou populaci. Tato choroba je navíc velmi

⁷⁷ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 269 – 270.

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005

zákeřná v tom smyslu, že běžně nepoznáme, který člověk je nakažen. Proto dal zákonodárce právě těmto nemocným lidem za povinnost chovat se tak, aby neohrozili a nenakazili jiné. Velmi se mi zamlouvá zavedení samostatného trestného činu ohrožování virem lidské imunodeficiencie na Slovensku. Někteří zastávají názor, že je to do jisté míry šikanózní chování lidí nakažených virem HIV a nemocí AIDS, ale já si to nemyslím. Naopak vidím pozitivum v tom, že lidé, kteří z nejrůznějších důvodů šíří tuto nemoc dál, za to mohou být postižitelní, a to dost vysokou trestní sazbou. Ta se na Slovensku pohybuje v rozmezí tři až deset let odnětí svobody v základní skutkové podstatě.⁷⁹

Trestný čin § 155 řadíme mezi ohrožovací trestné činy. Pachatel tohoto trestného činu musí jiného, byť i z nedbalosti vydat nebezpečí nákazy pohlavní nemocí. Musí jít o ohrožené reálné a bezprostřední. V případech, kdy dojde ke skutečnému onemocnění poškozeného pohlavní chorobou, vzniká porucha a toto jednání se bude posuzovat jako některý z trestných činů ublížení na zdraví (§ 145, § 146, § 147, § 148). Vůči nim je trestný čin ohrožení pohlavní nemocí ve vztahu subsidiarity.⁸⁰ Mezi pohlavní nemocí řadíme syfilis, kapavku, měkký vřed a nemoc lymphogranuloma venerum, kterou způsobují bakterie Chlamidia trachomatis.⁸¹

6.6. Trestné činy proti těhotenství ženy

Úprava trestných činů proti těhotenství ženy je v novém trestním zákoníku podrobněji rozvedena. Díl čtvrtý hlavy první zvláštní části trestního zákoníku obsahuje pět skutkových podstat: *nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy* (§ 159), *nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy* (§ 160), *pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství* (§ 161), *svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství* (§ 162) a *společné ustanovení* (§ 163), ve kterém se stanoví, že těhotná žena nemůže být za tyto trestné činy trestná.

Ve starém trestním zákoně byla koncepce trestných činů proti těhotenství ženy trochu odlišná, obsah právní úpravy však zůstal nezměněný. Dnes je jen šířeji uchopen a rozdělen do samostatných ustanovení. Nedovolenému přerušení těhotenství se věnovaly pouze tři skutkové podstaty – § 227 - § 229 z. č. 140/1961 Sb.

⁷⁹ Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁰ Výtah ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

⁸¹ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1443.

Objektivní stránka § 227 závisí na pomáhání nebo svádění k přerušení těhotenství, v nynější právní úpravě je tato skutková podstata rozdělena do dvou samostatných – § 161 pomoc k umělému přerušení těhotenství, § 162 svádění k umělému přerušení těhotenství. § 228 obsahoval v odstavci 1 a 3 dvě základní skutkové podstaty, a to nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy a nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy. V současně platném trestním zákoníku jsou tyto skutkové podstaty samostatné, nalezneme je v § 159 a § 160. Zákonodárce jim přiznal velký význam, protože určil, že i příprava těchto deliktů je trestná. Nezměněno zůstalo jen společné ustanovení, které uvádí obecnou zásadu právní, že osoba, k jejíž ochraně jsou příslušná ustanovení určena, za ně nemůže být trestná a nemůže se dopustit ani návodu či pomoci k těmto trestným činům.

Objektem trestných činů proti těhotenství ženy je ochrana počínajícího lidského života a ochrana života a zdraví matky před protiprávními zákroky přerušujícími těhotenství.⁸²

Předmětem útoku u trestných činů proti těhotenství ženy je lidský plod do začátku porodu.⁸³

Těhotenství je stav počínající uhnízděním oplodněného vajíčka v děložní sliznici v těle matky až do počátku porodu (tzv. nidace) do začátku porodu.⁸⁴

Přerušením těhotenství se rozumí úmyslné jednání, které směřuje k ukončení těhotenství tím způsobem, že se usmrtí lidský plod.⁸⁵

Problematiku počátku lidského života a lidského plodu jsem nastínila v kapitole páté své diplomové práce. Zde bych jen ráda připomněla významné teze. Za zásadní lze považovat usnesení Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. Ntd 246/86 které říká, že za živého člověka lze považovat pouze živě narozený lidský plod a jeho trestněprávní ochrana by měla nastat nejdříve v okamžiku, kdy je proces porodu již nevratný. Do té doby jsou plod a těhotná žena chráněni právě ustanoveními trestných činů proti těhotenství ženy. Další průlomové rozhodnutí judikuje, že usmrcení plodu v těle matky nelze považovat za usmrcení člověka ve smyslu ustanovení zvláštní část trestního zákona, které mají tento znak ve svých skutkových podstatách. Jedná se pouze o způsobení újmy na zdraví matce.⁸⁶

⁸² JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 509.

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1462.

⁸⁵ KUČTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 47.

⁸⁶ Rozhodnutí B 2/87-10 in JELÍNEK: *Trestní zákon...*, s. 275.

Ochranu plodu zajišťoval již zákon č. 117/1852 ř. z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, který u nás platil i za první republiky. Obsahoval trestný čin vyhnání plodu (§144 – 148), tento trestný čin mohl být spáchán buď se souhlasem matky, nebo bez jejího souhlasu. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, poskytoval ochranu lidskému plodu v § 218 usmrcení lidského plodu. Za tento trestný čin byl odpovědný jednak pachatel, který usmrtí lidský plod buď se souhlasem, nebo i bez souhlasu těhotné ženy, ale taktéž i sama těhotná žena, která o usmrcení svého plodu buď požádala, nebo s tím alespoň souhlasila. Mohl jí být uložen trest odnětí svobody až na jeden rok. Výjimku tvořily zákroky ve zdravotnických zařízeních pod dohledem lékařů, ovšem jen tehdy, pokud by donošení plodu nebo porod vážně ohrozily život těhotné ženy nebo že by jí způsobily těžkou a trvalou poruchu zdraví anebo že některý z rodičů trpí těžkou dědičnou nemocí.⁸⁷ Toto ustanovení však bylo zákonem č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství, zrušeno a zákon stanovil podmínky, za kterých bylo možno umělé přerušení těhotenství provést. Byly zřízeny speciální posudkové komise, které udělovaly souhlas k přerušení těhotenství. Ten bylo možno udělit jen ze zdravotních důvodů nebo z jiných důvodů zvláštního zřetele hodných. Zároveň formuloval i protiprávní jednání i u přerušení těhotenství. Zavedl dvě skutkové podstaty nedovoleného přerušení těhotenství, které spočívaly ve svádění a pomoci k tomuto trestnému činu a ve vykonání přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy. Nově se také zavádí beztrestnost těhotné ženy. Těhotná žena, která své těhotenství sama uměle přeruší nebo někoho o to požádá nebo mu to dovolí, není trestná.⁸⁸ V rekodifikaci trestního zákona z roku 1961 zákonodárce na tuto úpravu navázal, převzal tyto skutkové podstaty do svého znění zákona a podstatně rozšířil kvalifikované skutkové podstaty nedovoleného přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy a objevuje se i základní skutková podstata nedovoleného přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství byl zrušen zákonem č. 66/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství. Šířeji se zde určily podmínky a postupy pro umělé přerušení těhotenství. Tento zákon je platný i v současné době.

Judikatura k tomuto tématu blíže uvádí, že ke skutkové podstatě nedovoleného přerušení těhotenství stačí, byl-li plod v době zásahu živý. Nezáleží na skutečnosti, že by se z něj vyvinulo dítě života neschopné.⁸⁹ Pro ustanovení o pomoci a svádění k tomuto

⁸⁷ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb. účinném ke dni 30. 12. 1957

⁸⁸ Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství účinném ke dni 30. 12. 1957

⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 7. 1921, sp. zn. Kr II 66/21

trestnému činu postačí fakt, že dítě bylo živé v době, kdy byl zákrok domluven. Nic na tom nezmění ani skutečnost, že v době samotného zákroku byl plod již mrtev.⁹⁰

Na závěr uvedme, že přípustné způsoby umělého přerušení těhotenství nalezneme v zákoně č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství a v jeho prováděcí vyhlášce č. 75/1986 Sb.⁹¹

Záměrně jsem ve své práci uvedla jen historický vývoj a platnou právní úpravu. Nechtěla jsem se dotýkat problematiky interrupce či nějak komentovat současné znění zákona. Myslím si, že je právem každé ženy rozhodnout se svobodně o svém těhotenství ve všech jeho stádiích a ani stát by toto právo neměl nijak právně regulovat či omezovat. Toto téma je především etické, morální, lze se na něj dívat i z úhlu medicínského, náboženského, právního. Pokud ho zhodnotím z právní stránky, příkláním se ke zrušení skutkových podstat nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy, pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství a svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství. Jednak jsou tyto trestné činy velmi ojedinělé⁹² a navíc si myslím, že pokud se žena k takovému kroku rozhodne, je to její svobodná vůle a nikdo jiný by za to neměl být trestán, i když jí tuto myšlenku vnuknul, pomáhal jí tento čin uskutečnit či sám uměle s jejím souhlasem těhotenství ukončil.

6.7. Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem

Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem jsou do skupiny trestných činů proti životu a zdraví zařazeny nově. V předchozí právní úpravě jsme je mohli najít v hlavě páté zvláštní části trestního zákona mezi trestnými činy hrubě narušujícími občanské soužití v § 209a nedovolené nakládání s buňkami, tkáněmi a orgány a § 209b nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem.

Díl pátý hlavy první zvláštní části trestního zákoníku obsahuje čtyři trestné činy: *neoprávněné odebrání tkání a orgánů* (§ 164), který obsahuje dvě samostatné základní skutkové podstaty v odstavci 1 a 2, *nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány* (§ 165), *odběr*

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2. 7. 1925, sp. zn. Zm II 211/25

⁹¹ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 509.

⁹² Toto tvrzení vyplývá ze statistik kriminality Ministerstva spravedlnosti z let 2005 – 2009, kdy za trestnou činnost dle § 161 a § 162 TZ byl pravomocně odsouzen jeden pachatel v roce 2005 a jeden pachatel v roce 2007. Za trestný čin nedovolené přerušení těhotenství byl v roce 2007 pravomocně odsouzen taktéž jeden pachatel. (dostupné na < <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>)

tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu (§ 166) a nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem (§ 167). U dvou z těchto trestných činů, a to u neoprávněného odebrání tkání a orgánů a nedovoleného nakládání s lidským embryem a lidským genomem, je trestná i příprava.

Předně bych měla vysvětlit podstatné pojmy, se kterými se u této skupiny trestných činů setkáváme. Jedná se o pojmy orgán, tkáně, buňka, lidské embryo a lidský genom. **Orgán** je samostatná a životaschopná část lidského těla tvořená strukturovaným uspořádáním různých tkání. Má zachovanou svou strukturu, cévní zásobení a schopnost vykonávat fyziologické funkce s významnou mírou autonomie. **Tkáně a buňky** jsou stavební součásti lidského těla. Rozumí se jimi i pozůstatky získané při chirurgických operacích, krvetvorné buňky získané z kostní dřeně, z periferní a pupečnickové krve. Mezi tkáně a buňky však nezařazujeme orgány, krev a její složky, pohlavní buňky, embryonální a fetální tkáně a orgány, vlasy, nehty, placentu a odpadové produkty tělního metabolismu.⁹³ **Lidské embryo** je zárodek, počáteční stadium vývoje organismu při pohlavním rozmnožování, který ještě není schopen samostatné výživy. Za lidské embryo se považuje jedinec, který se vyvíjí v děloze v prvních osmi týdnech těhotenství.⁹⁴ **Lidským genomem** pak rozumíme souhrn veškeré dědičné informace buňky.⁹⁵

S pokrokem lékařské vědy, která se v současnosti zabývá především klonováním, podle mého názoru velmi kontroverzní záležitostí, umělou reprodukcí a novými možnostmi zkvalitnění lidského života (transplantací orgánů), vyvstala potřeba tyto činnosti legislativně upravit. Poprvé se tak stalo na mezinárodní úrovni. Byla přijata Úmluva o lidských právech a biomedicině (č. 96/2001 Sb. m. s.) a Dodatkový protokol k Úmluvě o lidských právech a biomedicině o zákazu klonování lidských bytostí (č. 97/2001 Sb. m. s.). Na základě těchto dokumentů byl u nás přijat zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (tzv. „transplantační zákon“). Touto problematikou se dále zabývalo i komunitární právo ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/23/ES ze dne 31. března 2004 o stanovení jakostních a bezpečnostních norem pro darování, odběr, vyšetřování, zpracování, konzervaci, skladování a distribuci lidských tkání a buněk a na základě těchto dokumentů. Tuto směrnici u nás zákonodárce zakomponoval do zákona č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů (tzv. „zákon o lidských

⁹³ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1485.

⁹⁴ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2008. s. 623.

⁹⁵ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2008. s. 623.

tkáních a buňkách“).⁹⁶

V duchu zásad, že zájmy lidské bytosti jsou nadřazeny zájmům společnosti nebo vědy a že zneužití biologie a medicíny může vést k činům ohrožujícím lidskou důstojnost, byly u nás trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem poprvé zakotveny v trestním zákoně č. 40/1961 Sb. jeho novelou účinnou od 1. 9. 2002. Dnes nastal ještě výraznější posun a stále zvyšující se potřeba tyto objekty chránit, proto je zákonodárce zařadil mezi jedny z nejzávažnějších trestných činů, do skupiny trestných činů proti životu a zdraví.⁹⁷

Významná soudní rozhodnutí u této skupiny trestných činů chybí. Je to zřejmě důsledek velké specifčnosti těchto trestných činů a také jejich nedávného zakotvení do české právní úpravy.

⁹⁶ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 511.

ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1483 – 1484.

JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2008. s. 621.

⁹⁷ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, 2009. s. 511.

7. Slovenská právní úprava trestných činů proti životu a zdraví

Na Slovensku je v současné době v platnosti zákon č. 300/2005 Z. z., ve znění pozdějších předpisů, který nabyt účinnosti 1. ledna 2006. Tato rekodifikace trestního zákona nahradila ve Slovenské republice zákon č. 140/1961 Zb., trestní zákon. Je to náš starý československý trestní zákon, která platil paralelně na Slovensku do 31. 12. 2005 a v České republice až do 31. 12. 2009. Po rozdělení obou republik, od 1. 1. 1993, doznala slovenská verze řadu odlišností, nicméně koncept a základní atributy trestního zákona zůstaly nezměněny.

I slovenští zákonodárci měli za to, že život a zdraví jsou hodnoty, které zasluhují zvláštní pozornost a ochranu. Proto trestné činy proti životu a zdraví upravuje slovenský trestní zákon, stejně jako u nás, v hlavě první zvláštní části trestního zákona. Podle Burdy je však tato absolutní priorita trestných činů proti životu a zdraví pouhou „prázdnou deklarací“ a nemá žádný praktický ani teoretický význam. Myslí si, že závažnost trestného činu se má posuzovat podle dělení trestných činů na zločiny a přečiny (i na Slovensku se tato bipartice uplatňuje) a podle výše trestní sazby. Je podle něj nesmyslné posuzovat závažnost trestných činů podle pořadí jednotlivých hlav v trestním zákoně.⁹⁸

Proti naší právní úpravě, která dělí trestné činy proti životu a zdraví do pěti dílů, slovenský trestní zákon obsahuje pouze díly tři. První díl hlavy první zvláštní části slovenského trestního zákona se zabývá trestnými činy proti životu, druhý trestnými činy proti zdraví a ten třetí pak trestnými činy ohrožujícími život nebo zdraví. V těchto třech dílech můžeme najít skutkové podstaty v menší míře poupravené nebo úplně stejné jako ve starém slovenském trestním zákoně (například vražda, ublížení na zdraví), objevují se zde i zcela nové skutkové podstaty (například trestný čin poškození zdraví, ohrožení zdraví nepovolenými léčivými, zdravotnickými pomůckami a potřebami) nebo skutkové podstaty sice nové, která však vznikly odštěpením od dlouhou dobu používaných skutkových podstat (například trestný čin úkladná vražda, zabití usmrcení).⁹⁹ Stejně jako u nás, i do slovenské úpravy trestných činů proti životu a zdraví se dostaly trestné činy z jiných hlav (například neposkytnutí pomoci, nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi).

Díl první zvláštní části slovenského trestního zákona se zaměřuje na **trestné činy proti životu**. Obsahuje následující skutkové podstaty: § 144 *úkladná vražda*, § 145 *vražda*, § 146

⁹⁸ BURDA, Eduard. Ochrana života a zdravia v slovenskom rekodifikovanom Trestnom zákone. *Trestní právo*, 2007, roč. 12, č. 07 – 08, s. 58.

⁹⁹ Tamtéž

vražda novorozeného dítěte matkou, § 147 – § 148 zabití, § 149 usmrcení, § 150 - § 153 nedovolené přerušování těhotenství, § 154 účast na sebevraždě.

Tyto skutkové podstaty jsou velmi podobné těm našim. Slovenská právní úprava rozlišuje trestný čin **úkladná vražda a vražda**. Úkladná vražda je k trestnému činu vraždy v poměru speciality a rozdíl mezi nimi je patrný pouze v subjektivní stránce. Trestný čin úkladné vraždy spočívá v úmyslném jednání někoho usmrtit s dopředu uváženou pohnutkou, zahrnuje delší časový úsek mezi pohnutkou k činu a jeho samotnou realizací. Příkladem úkladné vraždy může být vražda na objednávku či ze žárlivosti. Spadají zde ovšem i případy usmrcení na žádost, což je podle Burdy nežádoucí, tvrdé a vyloženě kontraproduktivní. I na Slovensku byly úvahy o začlenění skutkové podstaty usmrcení na žádost do nového trestního zákona, ale stejně jako u nás nakonec tento trestný čin nebyl do kodexu zařazen.¹⁰⁰ Pokud bychom chtěli k tomuto trestnému činu najít ekvivalent v českém trestním zákoníku, jednalo by se podle mého názoru o kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu § 140 vraždy ve druhém odstavci. Myslím si, že pojmy „dopředu uvážená pohnutka“ a „s rozmyslem a po předchozím uvážení“, mohou být totožné.

Skutkové podstaty trestných činů vraždy, vraždy novorozeného dítěte matkou a účasti na sebevraždě jsou v české i slovenské právní úpravě totožné. Slovenský trestný čin § 149 usmrcení pak odpovídá našemu trestnému činu § 143 usmrcení z nedbalosti. Skutkové podstaty nedovoleného přerušování těhotenství jsou v českém trestním zákoníku zařazeny ve čtvrtém díle hlavy první zvláštní části mezi trestné činy proti těhotenství ženy.

Další rozdíl nalezneme u trestného činu **zabití**. V českém trestním zákoníku se jedná o úmyslné usmrcení v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo z jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. U slovenské právní úpravy vznikl trestný čin zabití odštěpením od trestného činu ublížení na zdraví. Mluvíme o jednání, kdy pachatel v úmyslu způsobit jinému těžkou újmu na zdraví, mu nedbalostně přivodí smrt. U nás je takovéto jednání postiženo v § 145 odst. 3 u trestného činu těžké ublížení na zdraví. Zavedení samostatného trestného činu zabití nemá ve slovenském trestním zákoně žádný význam.¹⁰¹

Díl druhý zvláštní části slovenského trestního zákona upravuje **trestné činy proti zdraví**. Mezi ně patří § 155 *způsobení těžké újmy na zdraví*, § 156 *ublížení na zdraví*, § 157 *způsobení těžké újmy na zdraví z nedbalosti*, § 158 *ublížení na zdraví z nedbalosti*, § 159 a § 160 *neoprávněné odebírání orgánů, tkání a buněk a nezákonná sterilizace*.

¹⁰⁰ BURDA: *Ochrana života...*, s. 58 – 60.

¹⁰¹ Tamtéž

Trestné činy proti zdraví jsou ve slovenské i české právní úpravě velmi podobné. V novém slovenském trestním zákoně však nenajdeme skutkovou podstatu ublížení na zdraví, při kterém je z nedbalosti způsobena těžká újma na zdraví. U nás je tato skutková podstata obsažena u trestného činu ublížení na zdraví v § 146 odst. 3. To, že slovenský zákonodárce zapomněl na tuto docela často se vyskytující skutkovou podstatu, vneslo do slovenského soudnictví řadu nejasností a zbytečných komplikací a bude záviset na samotných soudcích, jak tyto případy budou posuzovat. Burda nabízí řešení v podobě jednočinného souběhu trestných činů § 156 ublížení na zdraví a § 157 způsobení těžké újmy na zdraví z nedbalosti.¹⁰² Nedbalostní způsobení smrti při úmyslném ublížení na zdraví a úmyslném způsobení těžké újmy na zdraví, které se u nás vyskytují v kvalifikovaných skutkových podstatách u těchto trestných činů (v § 145 odst. 3 u těžké újmy na zdraví a v § 146 odst. 4 u ublížení na zdraví), slovenský zákonodárce zakotvil do samostatných paragrafů trestního zákona. Tato jednání nazval zabitím a nalezneme je v § 147 a § 148 trestního zákona mezi trestnými činy proti životu. Co se týče judikatury k trestným činům **ublížení na zdraví a těžké újmy na zdraví**, která definuje základní pojmy těchto trestných činů, je stejná. Z ní vycházel i slovenští a čeští zákonodárci při definování pojmů ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví v obou kodexech. Jejich znění nalezneme ve slovenském trestním zákoně v § 123 a v českém trestním zákoníku v § 122. Můžeme říci, že výklad pojmu těžká újma na zdraví, je v obou právních úpravách totožná. Nově do obou kodexů přibyla definice pojmu ublížení na zdraví, ve slovenském trestním zákoně nalezneme i pojem újma na zdraví. Ublížení na zdraví se jak na Slovensku, tak i v České republice chápe obdobně. Slovinci mohou operovat i s pojmem újma na zdraví. Rozumí se tím jakékoliv poškození zdraví jiného. Burda zastává názor, že tato definice je příliš široká a její použití by v některých případech lehkého ublížení na zdraví (například při menších oděrkách kůže) mělo za následek šikanózní výkon práva.¹⁰³ Podle mého názoru je ve slovenském trestním zákoně tento pojem zakomponován zcela zbytečně, bohatě postačí definování ublížení na zdraví a těžké újmy na zdraví.

Úpravu **neoprávněného odebírání orgánů, tkání a buněk a nezákonné sterilizace** nalezneme ve slovenském trestním zákoně pouze ve dvou paragrafech, v § 159 – § 160. U nás máme skupinu trestných činů, která se zabývá lidskými tkáněmi a orgány a lidským embryem a genomem zařazenou do samostatného, pátého dílu u trestných činů proti životu a zdraví. Do české právní úpravy není zařazen trestný čin nezákonné sterilizace, ten se však dá bez jakýchkoliv problémů podřadit pod jiný trestný čin. Sterilizaci ženy bez jejího souhlasu

¹⁰² BURDA: *Ochrana života...*, s. 61.

¹⁰³ Tamtéž

lze považovat za trestný čin těžkého ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1 dle kvalifikace § 122 odst. 2 písm. e) poškození důležitého orgánu.¹⁰⁴

Třetí díl hlavy první zvláštní části slovenského trestního zákona pojednává o **trestných činech ohrožujících život nebo zdraví**. Tento díl obsahuje následující trestné činy: § 161 *neoprávněný experiment na člověku a klonování lidské bytosti*, § 162 *poškození zdraví*, § 163 – § 164 *šíření nakažlivé lidské choroby*, § 165 – § 166 *ohrožování virem lidské imunodeficience*, § 167 *ohrožování pohlavní chorobou*, § 168 – § 169 *ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty*, § 170 *ohrožování zdraví nepovolenými léčivými, zdravotnickými pomůckami a potřebami*, § 171 – § 173 *nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi*, § 174 *šíření toxikomanie*, § 175 *podávání alkoholických nápojů mládeži*, § 176 *podávání anabolických látek* a § 177 *neposkytnutí pomoci*.

V tomto díle nalezneme skutkové podstaty, které český trestní zákoník nezná, jsou zde zakotveny i stejné skutkové podstaty, jako máme my, některé jsou však zařazeny pod jinou skupinu trestných činů. Slovenský trestní zákon nově vůbec neupravuje trestný čin **rvačky**. Je to s podivem, neboť na Slovensku to byl třetí nejrozšířenější trestný čin proti životu a zdraví, hned po vraždě a ublížení na zdraví.¹⁰⁵

Trestné činy neoprávněný experiment na člověku a klonování lidské bytosti a poškození zdraví nemají ekvivalent v české právní úpravě. § 161 **neoprávněný experiment na člověku a klonování lidské bytosti** zahrnuje dvě základní skutkové podstaty. Odstavec 1 se zabývá neoprávněným získáním nových medicínských poznatků. Jde o složitou skutkovou podstatu, která má vazbu na správněprávní předpisy. V odstavci 2 je upraveno klonování lidských bytostí. Klonování je i v dnešní době zcela ojedinělý jev, setkáváme se s ním pouze na vědecké výzkumné úrovni. Slovenský zákonodárce chtěl zřejmě myslet do budoucna. Chybou této skutkové podstaty je trestnost pouze klonování lidské bytosti jako celku, není tedy trestné klonování jednotlivých částí lidského těla. Trestný čin § 162 **poškození zdraví** i přes svůj název řadíme mezi ohrožovací trestné činy. Základní skutková podstata tohoto trestného činu zní: „*Kdo vykonává navzdory tomu, že nemá předepsanou odbornou způsobilost zdravotnického pracovníka anebo jiného odborného pracovníka v zdravotnictví, úkony zdravotní péče a neodborným vyšetřovacím nebo léčebným úkonem nebo nesprávnou indikací léků, léčiv anebo jiných zdravotnických pomůcek, to i z nedbalosti, bezprostředně ohrozí život jiného, jinému ublíží na zdraví, anebo uskuteční bez souhlasu jiného vyšetřovací*

¹⁰⁴ BURDA: *Ochrana života...*, s. 62.

¹⁰⁵ Tamtéž

anebo léčebný úkon anebo nesprávnou indikací léku, léčiv anebo jiných zdravotnických pomůcek a takovým úkonem ohrozí jeho zdraví, potrestá se odnětím svobody na šest měsíců až tři roky.“ Mohu říci, že tato skutková podstata je velmi složitá a i u ní jsou nevyhnutelné vazby na správněprávní předpisy. Záměrem zákonodárce byla zřejmě reflexe na některé případy z nedávné doby, kdy se lidé bez vzdělání vydávali za lékaře či zdravotnický personál. Dále se tato skutková podstata bezesporu vztahuje i na různé léčitele, kteří svou neodbornou činností mohou už tak nemocným lidem poškodit jejich zdraví ještě více. V poslední řadě pod tuto skutkovou podstatu můžeme podřadit i zdravotnické pracovníky, kteří provádějí léčebné úkony nad rámec své odborné způsobilosti (například sestra za lékaře, lékař provede zákrok, který nespadá do jeho specializace).¹⁰⁶

Trestné činy šíření nakažlivé lidské choroby, ohrožování virem lidské imunodeficiency, ohrožování pohlavní chorobou, ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty, ohrožování zdraví nepovolenými léčivy, zdravotnickými pomůckami a potřebami a neposkytnutí pomoci najdeme i v českém trestním zákoníku. Jejich znění jsou velmi podobná. Co však český trestní zákoník nemá, je samostatný trestný čin § 165 – § 166 **ohrožování virem lidské imunodeficiency**. Šíření viru HIV je v České republice postižitelné trestným činem § 152 – § 153 šíření nakažlivé lidské nemoci. Hlavní rozdíl v obou právních úpravách pak vidím v typu a ve výši trestní sazby. Zatímco v České republice může být pachatel šířící virus HIV potrestán podle základní skutkové podstaty trestného činu úmyslného šíření nakažlivé lidské nemoci trestem odnětí svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty, na Slovensku bude potrestán za ohrožování virem lidské imunodeficiency trestem odnětí svobody na tři až deset roků. Pokud se pachatel dopustí tohoto jednání z nedbalosti, hrozí mu v České republice trest odnětí svobody až na jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Na Slovensku by byl potrestán trestem odnětí svobody na jeden až pět roků. Slovenská právní úprava je, co se týče výše a druhu trestu mnohem přísnější a myslím si, že u tak závažné nemoci to vůbec není na škodu. Problém však vidím v dokazování. V dnešní době, kdy spousta lidí vede promiskuitní život a má mnoho sexuálních partnerů, bude velmi obtížné najít viníka a pokud se tak stane, bude dle mého názoru nelehké mu prokázat úmysl.

Trestné činy nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi, šíření toxikomanie, podávání alkoholických nápojů mládeži a podávání anabolických látek obsahuje i český trestní zákoník, Tyto trestné činy jsou

¹⁰⁶ BURDA: *Ochrana života...*, s. 63 – 64.

však zařazeny do jiných skupin trestných činů. Podávání alkoholických nápoj mládeži odpovídá českému trestnému činu § 204 podání alkoholu dítěti, který najdeme v hlavě čtvrté zvláštní části trestního zákona mezi trestnými činy proti rodině a dětem. Ostatní trestné činy jsou v českém trestním zákoníku zakotveny v díle sedmém zvláštní části, která se zabývá trestnými činy obecně nebezpečnými.

Po podrobném zkoumání a porovnávání obou právních úprav trestných činů proti životu a zdraví jsem došla k závěru, že ta česká je jasněji koncipována, přehledněji strukturována a logicky uspořádána. Najdeme zde mnoho ekvivalentů trestných činů a jejich podobné zpracování. Za to vděčíme především mnohaleté společné historii obou republik a stejnému společenskému smýšlení.

Co se týče odlišností obou kodexů, dělení na pět dílů je mnohem efektivnější, než začlenění většího množství trestných činů pouze do tří dílů. Také si myslím, že některé nové slovenské trestné činy vytvořil zákonodárce zcela zbytečně (například trestný čin úkladné vraždy, zabití, klonování lidské bytosti).

Přijde mi velmi nelogické zařazení trestných činů nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi, šíření toxikomanie, podávání alkoholických nápojů mládeži a podávání anabolických látek mezi skupinu trestných činů proti životu a zdraví. Jejich zařazení mezi trestné činy obecně nebezpečné mi připadá správnější.

Dále ve slovenské právní úpravě postrádám trestný čin rvačky. Nejedná se totiž o ojedinělý trestný čin. Pokud se podíváme na pravomocná rozhodnutí soudu o tomto trestném činu v České republice, v roce 2005 za něj bylo pravomocně odsouzeno 78 pachatelů, v roce 2006 to bylo 79 pachatelů, 67 pachatelů bylo odsouzeno v roce 2007, mírný nárůst zaznamenal rok 2008, kdy za trestný čin rvačky bylo pravomocně odsouzeno 71 pachatelů, a značný pokles tohoto trestného činu se udál v roce 2009. Ze statistik za posledních pět let také vyplývá, že trestný čin rvačky je hned po trestných činech proti zdraví (§ 145 – § 148 trestního zákoníku) a vraždě třetím nejrozšířenějším trestným činem u nás.¹⁰⁷

Jediné, co bych ve slovenském trestním zákoně opravdu vyzdvihla jako pozitivum je vytvoření samostatného trestného činu ohrožování virem lidské imunodeficiency.

Myslím si, že delší čas zpracovávání českého trestního zákoníku přispěl k jeho větší kvalitě, jasnosti a ucelenosti. Samozřejmě, že není ve srovnání s jinými zahraničními

¹⁰⁷ Viz Příloha č. 2

trestněprávními kodexy dokonalý a najdeme na něm mnoho chyb, ale pokud budu hodnotit pouze ten český a slovenský, nezbude mi než konstatovat, že český trestní zákoník je v úpravě trestných činů proti životu a zdraví mnohem lepší a kvalitnější.

8. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnovala trestným činům proti životu a zdraví, které nalezneme v hlavě první zvláštní části trestního zákoníku.

Uvedla jsem jejich historický vývoj, přeměny jejich právních úprav v minulých letech. Ochrana života a zdraví je zakotvena i v dokumentech nejvyšší právní síly u nás, a to v Ústavě České republiky a v Listině základních práv a svobod. Potřeba chránit tyto dva významné společenské atributy ve větší míře vyvstala hned po 2. světové válce, což dokazuje sepsání mnohých mezinárodních i komunitárních dokumentů.

V další části diplomové práce jsem se zabývala pojmy začátek a konec lidského života. Tyto pojmy jsou velmi významné pro určování a posuzování trestných činů proti životu a zdraví. Dále jsem se dotkla problematiky eutanazie. Myslím si, že jsem uvedla všechny zásadní skutečnosti, relevantní názory odborníků a platnou judikaturu, vymezila jsem zde i vlastní názor na věc.

Největší prostor jsem ve své diplomové práci dala kapitole zabývající se samotnou právní úpravou trestných činů proti životu a zdraví. Metodou komparace jsem vymezila základní rozdíly mezi předchozí a v současnosti platnou právní úpravou, srovnala jsem jednotlivé skutkové podstaty. Podkapitoly jsou ve stejném pořadí jako jednotlivé díly hlavy první zvláštní části trestního zákoníku. Zde jsem uvedla základní znaky skutkových podstat, jejich názvy a zařazení v trestním zákoníku, uvedla jsem novinky v současné právní úpravě a relevantní judikaturu. Pokusila jsem se vybrat z daného okruhu pro mne tu nejzajímavější tematiku a blíže ji zpracovat s uvedením vlastních názorů na věc.

Poslední okruh mého zájmu tvoří slovenská právní úprava trestných činů proti životu a zdraví a její porovnání s tou českou. Vyzdvihla jsem její pozitiva a poukázala i na její negativa. Mohu zkonstatovat, že česká právní úprava trestných činů proti životu a zdraví je dle mého názoru kvalitnější, ucelenější, je jasněji koncipována, přehledněji strukturována a logicky uspořádána.

Myslím si, že pojetí ochrany života a zdraví je v českém trestním právu velmi dobré a pokrývá široký okruh možných nežádoucích zásahů proti lidskému životu či zdraví. Už jen zařazení této skupiny trestných činů na přední místo zvláštní části trestního zákoníku naznačuje, jak velmi významné společenské atributy to jsou a jak velký důraz klade zákonodárce na jejich ochranu. V novém trestním zákoníku bych pak především vyzvedla zavedení samostatných trestných činů zabití a usmrcení z nedbalosti, neboť to ve velké míře pomůže k odlišení různých forem usmrcení člověka. V minulosti všechny tyto činy spadaly

pod jedinou skutkovou podstatu vraždy. Velmi však postrádám zavedení trestného činu usmrcení na žádost. S možností jeho zavedení počítal návrh k novému trestnímu zákoníku z let 2004 – 2006. Nakonec tato varianta neprošla přes zákonodárny sbor České republiky, což je velká škoda. Pro tyto činy mám jisté pochopení a dle mého názoru je nesprávné soudit lidi, kteří usmrcení na žádost provedou, za trestný čin vraždy. Dále si myslím, že by bylo vhodné zavést do naší právní úpravy i trestný čin ohrožení virem lidské imunodeficiencie podobně, jako je tomu na Slovensku. Tato choroba je natolik závažná a není ojedinělá, že by její šíření mělo být postihováno vyšší trestní sazbou než ostatní nakažlivé lidské nemoci podle § 154 TZ. Poslední má připomínka by směřovala k právní úpravě nedovoleného přerušení těhotenství. Navrhovala bych zrušení skutkových podstat nedovoleného přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy, svádění a pomoci k tomuto činu, neboť zastávám názor, že je plně v kompetenci ženy rozhodnout se, kdy a za jakých okolností své těhotenství přeruší. Je to její právo a svobodná volba a není spravedlivé, aby za to byl potrestán jen ten, kdo jí toto jednání vnukne, pomůže jí k němu nebo jí ho umožní. Za toto jednání je sama odpovědná a bezesporu si za něj ponese trvalé následky, ať už psychického nebo zdravotního rázu.

Celou práci jsem pak pojala velmi obecně, díky jejímu omezenému rozsahu se není možné věnovat celé problematice trestných činů proti životu a zdraví více do hloubky. Mou snahou bylo tuto tematiku logicky uspořádat a komplexně popsat její základní charakteristické prvky.

9. Resumé

Tato diplomová práce se blíže zabývá koncepcí ochrany života a zdraví v českém trestním právu. Nalezneme zde historický vývoj trestných činů proti životu a zdraví a jejich ústavněprávní uchopení v České republice. Stručně pojednává o vývoji jejich ochrany na mezinárodní a komunitární úrovni a blíže specifikuje zásadní pojmy celé této problematiky – počátek lidského života a jeho konec včetně pohledu na téma eutanázie.

Stat' této diplomové práce se věnuje platné právní úpravě trestných činů proti životu a zdraví, je zde i srovnání s předchozí právní pravou těchto trestných činů a srovnání se slovenskou právní úpravou.

V příloze najdeme grafy počtu trestných činů proti životu a zdraví a vývoje trestné činnosti v této oblasti z let 2005 – 2009, zpracované na základě Ročenek kriminality Ministerstva spravedlnosti.

This dissertation looks closely into the concept of the protection of life and health in Czech criminal law. We can find here the historical development of criminal offences against life and health and their constitutional significance in the Czech Republic. It speaks briefly about the development of the protection of life and health on the international and community level and specifies closer the main terms of the issue – the beginning of the human life and its end including the viewpoint on euthanasia.

The body of this dissertation addresses the valid legal regulations of criminal offences against life and health, there is also a comparison with the previous legal regulations of these offences and a comparison with Slovak legal regulations.

In the appendix we can find graphs of the number of criminal offences against life and health and the development of criminal offences in this area from the years 2005 – 2009, which were processed based on the Annual Almanacs of Criminality of the Ministry of Justice.

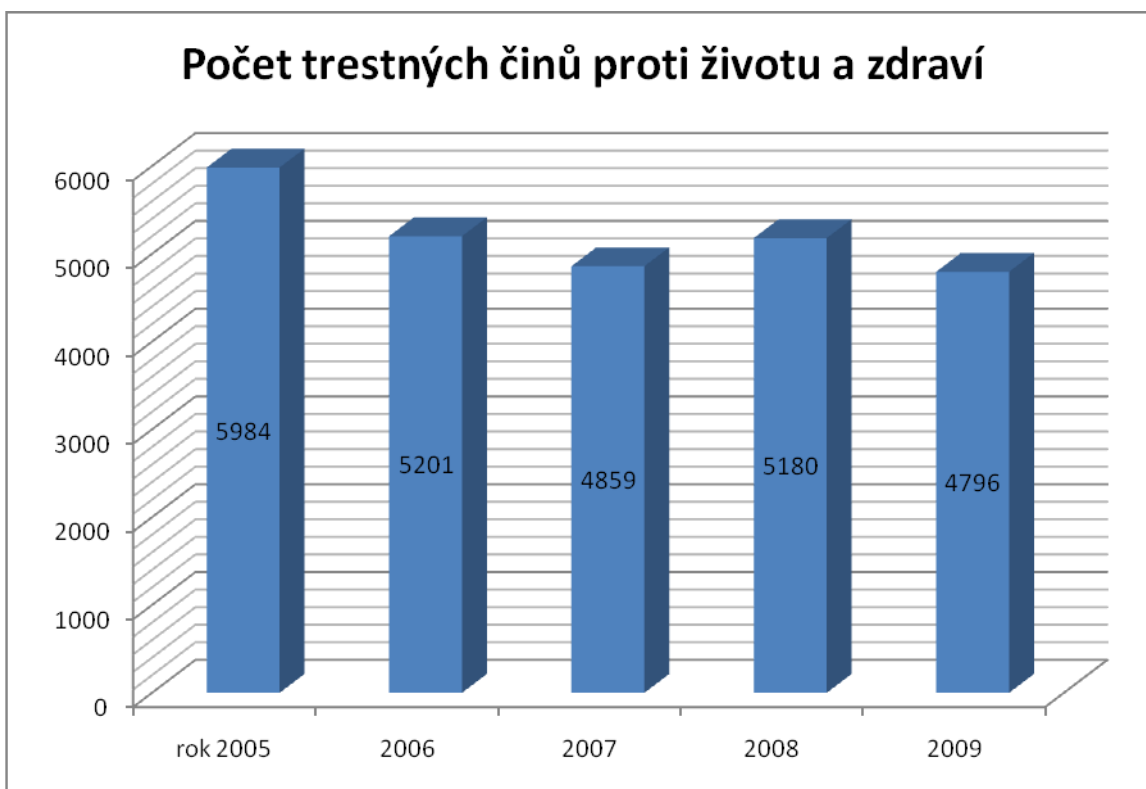
10. Seznam klíčových slov / Key words

- **ochrana života** / protection of life
- **ochrana zdraví** / protection of health
- **právo na život** / right to life
- **právo na ochranu zdraví** / right to protection of health
- **počátek lidského života** / beginning of the human life
- **lidský plod** / fetus
- **konec lidského života** / end of the human life
- **klinická smrt** / brain death
- **eutanazie** / euthanasia
- **trestný čin** / crime, criminal offence
- **trestné činy proti životu** / criminal offences against life
- **trestné činy proti zdraví** / criminal offences against health
- **pojmy ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví** / terms bodily harm and heavy actual bodily harm
- **trestné činy ohrožující život a zdraví** / criminal offences endangering life and health
- **trestné činy proti těhotenství ženy** / criminal offences against pregnancy of the woman
- **trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem** / criminal offences relating to unauthorized handling of human tissues and organs, the human embryo and human genome

11. Přílohy

Příloha č. 1

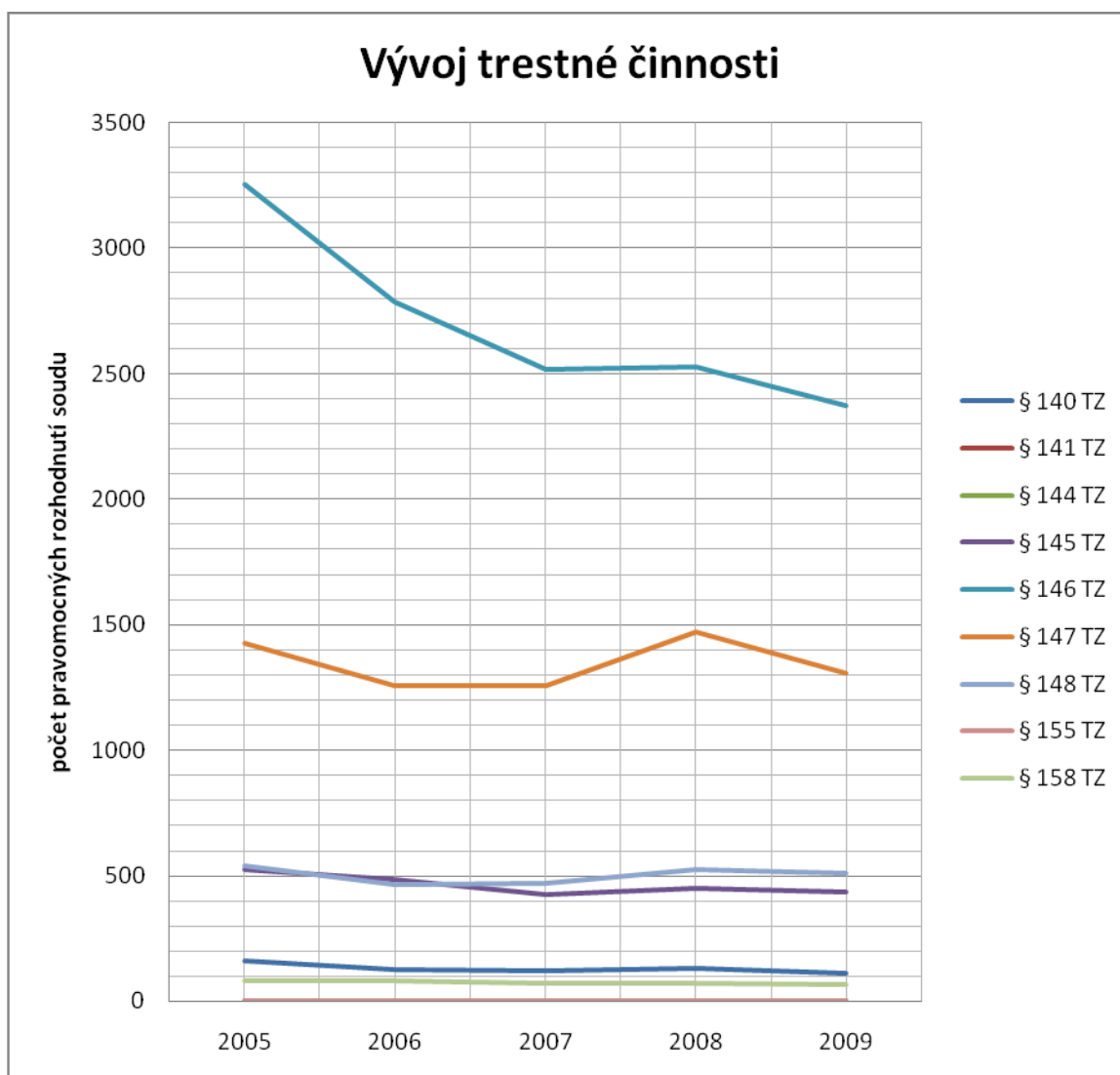
Pravomocná rozhodnutí soudu o trestných činech proti životu a zdraví

zdroj:Ročenky Ministerstva spravedlnosti dostupné na <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>

Příloha č. 2

Pravomocná rozhodnutí soudu o trestných činech proti životu a zdraví

rok	§140 TZ	§141 TZ	§144 TZ	§145 TZ	§146 TZ	§147 TZ	§148 TZ	§155 TZ	§158 TZ
2005	161	2	1	522	3254	1425	540	0	78
2006	126	2	1	482	2787	1257	465	2	79
2007	122	1	0	424	2515	1257	471	0	67
2008	134	2	0	450	2526	1469	527	0	71
2009	112	0	1	433	2372	1304	509	0	64

zdroj: Ročenky Ministerstva spravedlnosti dostupné na <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>

12. Použitá literatura

Monografie

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1459 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. 831 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 896 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 26. aktualizované vydání podle stavu k 1. 10. 2008 se zapracováním změn účinných od 1. 1. 2009. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. 1135 s.

KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 1019 s.

KUCHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 617 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Edice velké komentáře*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 3285 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008. 255 s.

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 2. nezměněné vydání. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 2004. 66 s.

ZIMEK, Josef. *Právo na život*. 1. vydání. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 1995. 36 s.

Odborné články

BURDA, Eduard. Ochrana života a zdravia v slovenskom rekodifikovanom Trestnom zákone. *Trestní právo*, 2007, roč. 12, č. 07 – 08, s. 58.

DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanázie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 4, s. 110.

DRBOHLAVOVÁ, Ilona. ECKSTEIN, Ken. Eutanázie a trestní právo v Německu. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 4, s. 113.

HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 1, s. 54.

KUČA, Radan. JAHNSOVÁ Alice. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 7, s. 356.

KÚHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 10, s. 20.

MITLÓHNER, Miroslav. ŘEŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení objektu trestných činů proti životu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 16 – 17.

ŠÁMAL, Pavel. K právní úpravě eutanázie v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 155.

Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tzv. „transplantační zákon“)

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 66/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961, trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb. účinném ke dni 30. 12. 1957

Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství účinném ke dni 30. 12. 1957

Soudní rozhodnutí

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 856/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. Ntd 246/86

Zobecňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

Výtah ze zhodnocení praxe soudů při rozhodování o trestných činech proti životu a zdraví Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 10. 1985, sp. zn. Tpjf 24/85

Zobecňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 6. 1976, sp. zn. Tpjf 30/76

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 10. 1968, sp. zn. 7 Tz 64/68

Zobecňující materiál Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 2. 7. 1965, Sp. Zn. Pls 5/65

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 1963, sp. zn. 10 Tz 21/63

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 1962, sp. zn. 9 Tz 46/62

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 7. 1921, sp. zn. Kr II 66/21

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2. 7. 1925, sp. zn. Zm II 211/25

Internetové zdroje

Heslo ordál dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ordál>>

Ročenky Ministerstva spravedlnosti dostupné na:

<<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>

Informace o systému, organizaci a fungování OSN dostupné na:

<<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>